

Tanasije MLADENOVIĆ:

Evropska zajednica pisaca

Napulj otkako postoji sigurno nije video toliko pisaca, sakupljenih odjednom iz skoro svih krajeva Evrope, kao u oktobarske dane ove godine. Četiri puna dana, od osamnaestog do dvadeset i prvog oktobra, sto četrdeset italijanskih i šezdeset i pet književnika iz ostalih evropskih zemalja, i sa Zapada i sa Istoka, raspravljali su o mnogim problemima, od čisto staleških i profesionalnih do pročišćavanja osnovnih načela na kojima bi počivala jedna internacionalna, u prvom redu i, zasad, prevashodno evropska, književnička organizacija.

Zamisao o stvaranju ovakve jedne organizacije povlači se već nekoliko godina i, koliko je piscu ovih redaka poznato, prvput se rodila u pregovorima koje je predstavnik našeg Saveza književnika vodio s predstavnicima nekih nordijskih zemalja. Trebalo je malo više dobre volje, razumevanja i energije — razume se, i odgovarajućih materijalnih sredstava i nešto organizacionog smisla — pa bi takva jedna prosto kao na tanjiru ponuđena inicijativa bila i ostvarena. Što do toga nije došlo, posebno je pitanje. Ono što nam je jedino još preostalo jeste da po zdravimo svesrdno nove inicijatore, našu književnu sabraču iz Sindikata italijanskih pisaca koji su, mudro i pametno uostalom, uočili da bi jedan njihov čisto nacionalni kongres, namenjen prethodno isključivo rešavanju unutrašnjih staleških potreba, lako mogao, pozivanjem delegata i delegacija iz čitave Evrope, da se pretvori u značajan internacionalni susret i internacionalni dogovor za stvaranje jedne evropske asocijacije književnih stvaralaca.

Odziv je bio preko svakog očekivanja. Na kongresu su se pojavile delegacije Austrije, Belgije, Bugarske, Danske, Finske, Francuske, Nemačke, Grčke, Engleske, Jugoslavije, Holandije, Poljske, Portugala, Španije, Švedske, Švajcarske, Mađarske, SSSR-a. Istini za volju, oni najistaknutiji pisci Evrope koji su bili pozvani da uzmu učešća u radu kongresa odazvali su se jedino — telegramima. Mada su se neki među njima primili da budu u počasnom komitetu (radi se zaista o nekolicini), raznorodnim razlozima, od bolesti do zauzetosti drugim poslovima, opravdavajući su svoje lično odsustvo. Tako je kongres otpočeo sa svojim sesijama bez prisustva, na primer, Beketa, Kamija, Koktoa, Hesea, Aldosa Hakslija, Somerseta Moma, Morijaka, Moroa, Osborna, Pristlija, Kloda Roa, Rasla, Silonea, i još nekih istaknutih italijanskih javnih i političkih ličnosti. Iz naše zemlje na kongres nisu mogli da dođu Krleža i Andrić.

Taj očigledni nedostatak u najvećim i velikim imenima kongresa je, međutim, nadoknadio zaista korisnim i plodnim razgovorima i rezultatima. Ono što je nas interesovalo najviše i što nas, i sad, posebno Napulja, najviše interesuje svakako su bili i ostali problemi organizovanja evropskih književnika, njihova dalja uzajamna saradnja i dalja perspektiva takve jedne saradnje. Solidarnost ljudi od pera Evrope i sveta u ovo tako nesolidarno, mutno i puno svakojakih opasnosti vreme postaje iz dana u dan preka i nasušna potreba. U pitanju nisu više jedino i isključivo stvari koje spadaju, po svom prevashodnom značaju, u domen profesionalne ili staleške egzistencije. Čitavo savremeno čovečanstvo, sa svim tekovinama kulture i civilizacije, dovedeno je do ruba preko koga se više ne može a da se ne pođe u direktnu katastrofu.

Dva referata, jedan koji je podneo Đovani B. Andoleti („Za savez evropskih pisaca“) i drugi koji je podneo Cofredo Belonči („Različiti načini da bi se ostvarila unija evropskih pisaca“), bila su posvećena isključivo razmatranju puteva i formi pomoću kojih bi se ujedinile sve snage duha za zaštitu zajedničkih interesa i onih profesionalnih i onih opštekulturnih. Andoleti je,

čak, pomalo patetično-zabrinuto intonirao svoje izlaganje sledećim rezonovanjem: „Došli smo dotle da se pitamo: Zašto pisati? Za koga? Kako? Ne obračamo li se slučajno gomili gluvih?“, navodeći kao razlog tolike skepse to što su se milioni i desetine miliona ljudi, umesto za knjigu, opredelili za film, radio, televiziju, ploče, dakle za brza tehnička sredstva koja pronose širom sveta kulturna dobra, ali, dobrim delom, i veoma laku i lošu robu. Njegova zabrinutost dostiže vrhunac i pretvara se u bezrazložan



VINJETA LAZE VOZAREVIĆA

i skoro paničan strah pred naučnim otkrićima i pronalascima. Opasnosti koje svetu donose oni koji zloupotrebljavaju u ratne svrhe tekovine savremene nauke i tehnike kao da Andoletiju zamračuju vid. Međutim, konstatacija koja se graniči s pravim, autentičnim očajanjem: „Mi znamo u šta se mogu pretvoriti pejzaži koji spadaju među najlepše i najčistije na svetu. Brezuljci, plaže, polja nastanjuju se čudovištima od cementa koji odjekuju od urlanja, detonacija i neprekidnih zvukova“ — čak i ta mračna vizija moguće budućnosti pretvara se, na sreću, u konstruktivan i optimističan zaključak: „Čemu služe izolovani prostori? Ko se još brine za naše članke i naše jadicovke? Međutim, ako se svi pisci Evrope ujedine da bi se čuo jedan jednodušan zajednički glas, tada — ukoliko ljudi nisu zapali u potpunu vulgarnost ili nisu postali potpuno ludi — možda bismo mogli postići nešto“.

U istim tim okvirima, samo nešto konkretnije i preciznije, kreću se i shvatanja Belončija u njego-

vom referatu o putevima i načinima formiranja takve organizacije pisaca Evrope. On predlaže da se zamislimo nad činjenicom da smo svi Evropljani, „da smo deo jednog istog života ekonomskog i političkog, jedne iste evropske kulture“. „Biti zajedno — nastavlja Belonči —, razgovarati, diskutovati, raditi zajednički, učestvovati u istom životu, u istoj kulturi s čvrstom namerom da se osvetli sve to što je Evropa učinila u toku prošlih stotina, razmotriti zajednički sve probleme savesti i današnjih evropskih shvatanja i odlučiti šta bi se moglo učiniti za budućnost, eto to je naš zadatak. A kad kažem „diskutovati zajednički“ ja mislim ne samo na Evropljane s ove strane poznate ideološke granice, nego i na one sa one druge strane, jer ideologije koje dele danas našu Evropu samo su različiti izrazi i vidovi jednog života koji treba dublje proučiti u njegovim suprotnostima i u njegovoj dijalektici da bi se otkrio u svemu jedan zajednički duh koji traži nove forme da bi se izrazio“.

Belonči smatra da su književnici, pre svih drugih, dužni da idu s jednog kraja našeg kontinenta na drugi, da rade polako i malo pomalo na stvaranju evropske zajednice koju i mnoge vlade žele, a takođe i da „saraduju na jednom istom naučnom poslu, da učestvuju u jednom istom evropskom duhu koji bi mogao da, sletstveno tome, nađe svoj najbolji izraz u njihovim delima, njihovoj poeziji, njihovim romanima ili njihovim dramama“. Ustanove kao što su UNESCO ili Svet u Strazburgu, kaže dalje Belonči, koje ujedinjavaju države, to će reći vlade različitih nacija Evrope i sveta... „favorizuju više propagandu ove ili one nacionalne kulture nego formiranje jedne istinske evropske zajednice“.

Da bi se svi ovi ciljevi postigli, Belonči predlaže najširu međunarodnu razmenu i saradnju koja bi obuhvatala sve oblike kulturno-umetničkog izražavanja: listove, knjige, časopise, radio, televiziju, film, uzajamne posete i putovanja, javne diskusije i, pre svega, lične kontakte i uzajamnu pomoć na zajedničkom poslu, pomoć u koju se uključuje i stvaranje materijalnih uslova za razmenu na duži rok većeg broja pisaca i ljudi od pera,

ne bi li se, na taj način, koliko-toliko uklonile postojeće prepreke i barijere koje dele različite nacionalne kulture i ljude kulture.

Kongres je, na kraju, jednoglasno prihvatio zajedničku Rezoluciju o stvaranju Evropske zajednice pisaca, „bez obzira na ideološke i političke razlike“, koja će imati prvenstveni zadatak da organizuje saradnju evropskih pisaca po svim profesionalnim problemima, u cilju olakšavanja slobodne razmene dela, omogućavanja susreta, prevodenja, boljeg uzajamnog upoznavanja i solidarnosti, itd. S druge strane, Rezolucija je naglasila da nema namere ni da ponovi a ni da zameni već postojeće analogne i kolateralne organizme. U svojem trećem stavu, pak, Rezolucija, uporedo sa evropskom solidarnošću, izražava bratska osećanja i prema svim drugim piscima sveta. I, najzad, što je i od najveće važnosti u organizacionom pogledu, Rezolucija ovlašćuje nacionalni sindikat italijanskih pisaca, odnosno komisiju koju će odrediti pretsedništvo kongresa, da u roku od četiri meseca izradi projekat statuta Zajednice i da ga dostavi svim učesnicima (odnosno zemljama-česnicima), s tim da se konačna odluka o njemu donese na sledećem kongresu.

Razumljivo je da još mnoga i mnoga vrlo komplikovana i delikatna pitanja ostaju nerešena i otvorena. Ali, prvi i neobično značajan korak je učinjen. Zato treba pozdraviti radanje organizacije koja je uzela za svoje osnovno geslo da približavanjem pojedinih nacionalnih kultura i ublažavanjem i otklanjanjem postojećih nacionalnih i nacionalističkih isključivosti približi i zbrotimi ljude s različitim shvatanjima i narode i zemlje s različitim uređenjima.

MALI ESEJ

Eksperiment u literaturi

Ako eksperimentom nazivamo sve ono što nije uspelo da bude ostvarenje, jednu od faza u stvaralačkom procesu, tekst koji je prethodio konačnom, bez obzira da li je do konačnog teksta došlo ili ne, ako eksperimentom nazivamo traženje, napor da se adekvatnim jezikom izrazi i objasni stvarnost, da se određenim, ili čak naoko slučajnim čamcem prede na drugu obalu, da se dođirnu stvari s druge strane, ako eksperimentom nazivamo preciznu namjeru, svijesno traženje, provokaciju da se rodi ono što još nije sazrelo da se rodi, jalov pokušaj, akt nasilja, dokument neodgovornosti, ako eksperimentom nazivamo sve to — imenovali smo dijete koje to još nije, svijesni da će nam mnogo lakše oprostiti krivicu, nemoć, neuspjeh budemo li se pozivali na sud sinova i unuka, tražeći neki imaginarni kriterij budućnosti koji će — a hoće li? — imati mnogo više razumijevanja za ono što je nevjesto stvoreno ili nije uspelo da bude stvoreno.

Stvarajući pisac nastoji da stvori, cilj je jasan jer je i namjera jasna: djelo, ne eksperiment. Pokušaj nije isto što i pokus, a pokus je promatranje neke pojave u točno određenim uvjetima, koji dozvoljavaju da se prati tok te pojave i da se ona svaki puta uz ponavljanje tih uvjeta ponovo izazove. Da li je to u umjetnosti moguće, da li je moguće stvoriti, svejedno namjerno ili slučajno, točno određene uvjete i da li je moguće, ponavljajući te uvjete, uvijek ponovo izazvati tu istu, potpuno istu pojavu. To bi bio eksperiment, moguć u nauci, utopija u umjetnosti, ukoliko na tu pojavu u umjetnosti primijenimo definiciju nauke, a ništa nas ne sprečava da to ne učinimo.

Neki su kritičari skloni da eksperimentom nazivaju i ona zrela ostvarenja, koja iz ovih ili onih, uglavnom nečasnih, razloga nastoje likvidirati kao neuspjelo pokušaj da se kaže nešto novo. Tim imenom ponekad i sami umjetnici nazivaju vlastita djela u određenom vremenskom periodu heretička, da bi barem na taj način, stidljivo ili skromno skriveni iza paravana tog u umjetnosti potpuno nejasnog, ali u nauci određenog i preciznog termina, stekli pravo na kakvu takvu egzistenciju. Ali u umjetnosti se novo stvara djelom, ne eksperimentom. Ali ni taj akt kamuflaže, zlonamjeran u prvom i dobronamjeran u drugom slučaju, ne mogu ovom nesretnom terminu osigurati pravo na život u oblasti umjetnosti, koja bi bila dužna da ga prvom zgodnom prilikom pošteno vrati nauci kojoj ga je uzela.

Postoji uspjele ili neuspjelo ostvarenje. Zbog kakve to taštine ili nečiste savjesti ovo posljednje nazivamo eksperimentom? Zvonimir GOLOB

Kongres književnika

ANKETA

U prošlom broju „Književnih novina“ objavljena su pitanja ankete o pretstojećem Kongresu Saveza književnika. Jedan deo prispelih odgovora redakcija objavljuje u ovom broju, dok će ostatak biti objavljen u sledećim brojevima „Književnih novina“.

Anketa nije zaključena i redakcija prima odgovore do 14 novembra.

Pitanja ankete glasila su:

1. U čemu može da se ogleda doprinos Programa SKJ razvitku naše književnosti i još izrazitijem manifestovanju stvaralačke aktivnosti pisaca?
2. Kako gledate na ulogu Saveza književnika — u svetlu Programa SKJ — i koje tendencije treba da budu najvidnije izražene na pretstojećem Kongresu o karakteru Saveza kao društvene organizacije?

ČEDO VUKOVIĆ (Cetinje):

1. Za umjetnike-stvaraoce iz jedne male zemlje koja ne želi da savija kičmu na vjetrometini ovog našeg vremena, nemirnog i ponegdje sunovratnog, ne može biti šireg otvaranja prozora nego što je to učinjeno u Programu SKJ: „Savez komunista Jugoslavije zalaže se za stvarnu slobodu stvaralaštva u nauci i umjetnosti“. Ovo nije samo deklarisanje. Između riječi Program i riječi Praksa možemo već staviti znak jednakosti za sve što se odnosi na naše danas. Ovo je utoliko dragocjenije za nas, što znamo da se drugdje „i zbori i tvori“ sasvim drukčije, da se „usmjerava“ ne samo sadržina književnih djela, već i da se administrativnim putem utiče na stil pojedinih pisaca.

2. Živimo u odveć uskolebanom vremenu da bismo se mogli, kad se nas tiče, lišiti saveza pisaca (ova se riječ podudara i sa nazivom naše organizacije). Rukovodeći se Programom i svojom savezu, djelovaćemo svaki pojedinačno, svaki na svojem radnom mjestu, svaki prema stepenu i širini svoje društvene angažovanosti, i djelovaćemo u Savezu kao jedna združena misao i sliveno osjećanje. Uvjeren sam, treba da budemo za Savez književnika u kojem ćemo biti istinski i iskreni saveznici, za Savez tolerantnosti i žive stvaralačke atmosfere, za Savez koji neće biti zbir imena i udruženja, već zbor aktivno združenih pisaca, za Savez — pravedan krov svim ukucanima, bez obzira na njihovu pripadnost ovoj ili onoj književnoj struji, za Savez koji ne smije postati uskostaleška organizacija, već djelujući društveni i kulturni faktor, za Savez koji postoji i radi zajednice i radi nas, za Savez-tvrđavu i Savez-gostoprinni dom, za Savez čiji će se glas čuti i u našoj zemlji i u svijetu.

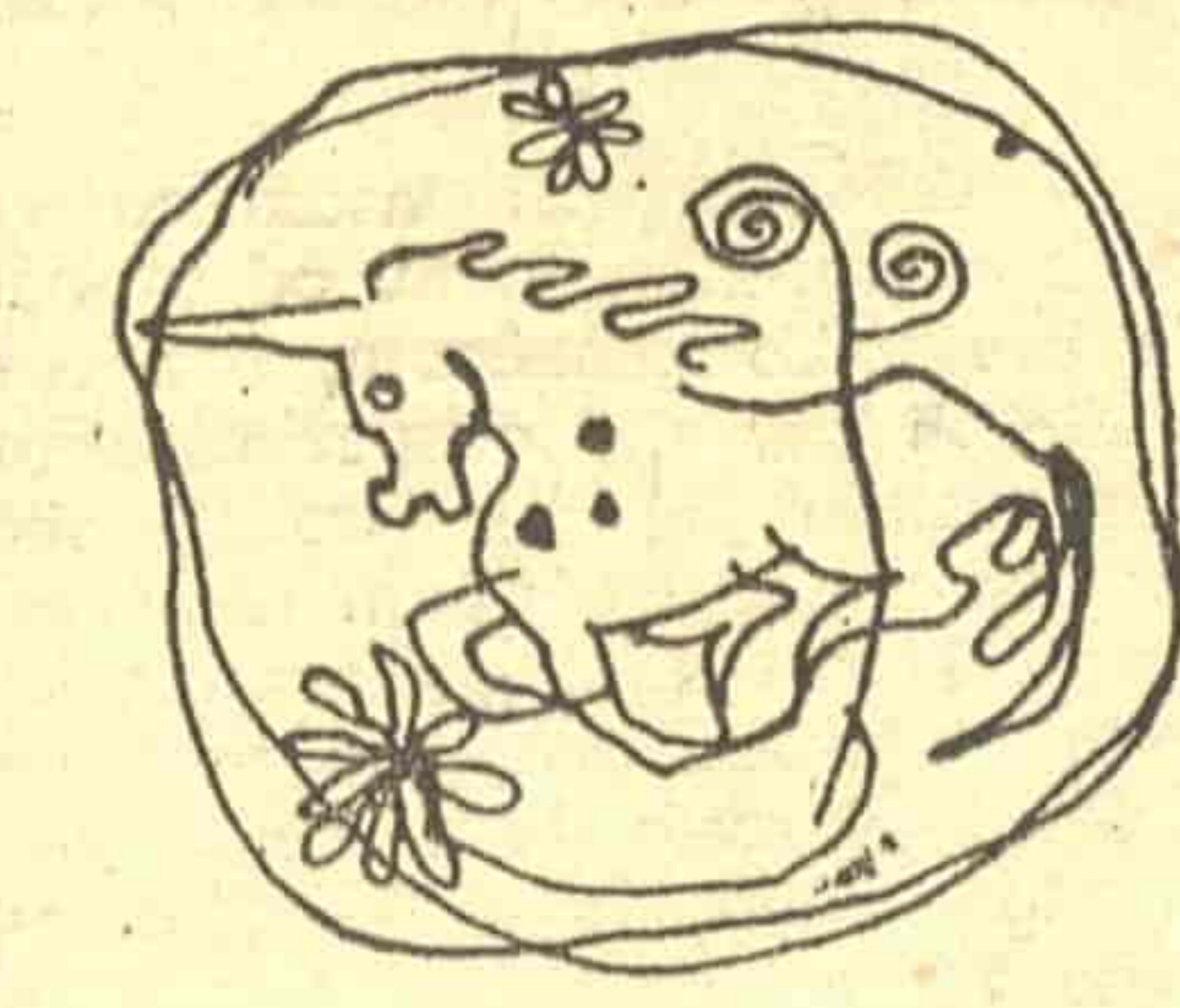
Nastavak na 4 strani



MLADEN SRBINović: ATELJE (VARIJANTA III)

Slika i zvuk savremene poezije

Zaista je bila dobra ideja da se materijali sa Drugog jugoslovenskog festivala poezije, koji je održan od 31-V do 5-VI-1958 u Opatiji, na kome je uzelo učešća preko sedamdeset naših književnika — pesnika i kritičara, objave u »Likosovoj« kolekciji »Svjedočanstva«. Tako su i široj javnosti postali pristupačni referati pojedinih pesnika i kritičara održani u okviru ove manifestacije, koja, izgleda, počinje da biva tradicionalna. Tema ovogodišnjih razgovora bila je, kao što je poznato, značaj slike u savremenom poetskom stvaralaštvu, pa su i svi napisi, objavljeni u ovoj knjizi, bez obzira na svu raznolikost pogleda, time međusobno povezani. Tu najpre treba spomenuti interesantna razmatranja Alena Boske »Elementar neskladu u poeziji«, a zatim radove Jovana Hristića »Pisnička slika danas«, Bora Pavlovića »Slika, zvuk, stih« i Miodraga Pavlovića »O poetskoj slici«, koji neposredno odgovaraju na festivalsku temu. Isto tako, ne manje značajan je napis Poljaka Tadeuša Roževića, koji je najveću pažnju posvetio ulozi i smislu metafore u savremenoj poeziji. Borislav Mihajlović u svom prilogu izvodi jednu vrlo zanimljivu komparaciju poznate pesme Branka Radičevića »Putnik na uranku« i pesme Vaska Pope »U zaboravu«. Nesumnjivo da je šteta što se Mihajlović ograničio u ovom svom napisu samo na konstataciju razlika u poetskoj slici kod ove dvojice pesnika, ne ulazeći dalje u uzroke i poreklo tih, kako i on sam kaže, bitnih razlika. Knjiga sadrži još i priloge Stanislava Simića i Sima Vučetića.



VINJETA TASE RUZMARINA

GEORG TRAKL:
»Poezija«

U pravu je Oto Solc kada u pogovoru izdavača poezije Georga Trakla piše: »Sve što je Trakl pisao bila je sublimna lirika. Njegovo djelo, taj dragocjeni početak, nagovještaj novih poetskih zakonitosti, njegovo djelo bremenito je budućnošću i stoji kao živi putokaz budućim pokoljenjima. Njegov hermetički stih, sav sagrađen na čudnovatim stankama, nosi na dnu svoga korita sjajna zrnca pravoga zla.«

Znamo za mnoge pesnike čije su životne sudbine bile više nego tragične. Setimo se samo života Artira Remboa, setimo se, dalje, unazad, Zermena Nuvoa, setimo se Zerara de Nervalja, Jesenjina, Majakovskog... Trakl pripada redu »ukletih« pesnika koji su čitav svoj život, čitavu svoju ljudsku egzistenciju stavili u službu traganja za novim značenjima reči i traganja za jednom novom, apsolutno sublimnom i zato uvek modernom poetičnošću. Zbog toga, veoma je korisna ova tanka bela zbirka koja nam daje jednu približnu sliku Traklove tragične ličnosti, koja nam bar donekle približava njegovu zaista veliku liriku koja je tako bremenita sadržajem da u svome najvišem značenju može da se pretstavi kao jedna od osnova svekolike moderne poetičnosti.

Svega imamo nekoliko pesama ovog tragičnog pesnika koji je bio »uživalac droga, alkoholik, izopćenik društveni« i »ostao sve« do smrti.

Prigutala je Trakla silna bujica valjanja austriskih regimenti u Gallaciji tokom Prvog svetskog rata, a iz njega ostale su čudesne pesme kao što su »De profundis«, »Dječaku Elisuu«, ostalo je njegovo veliko »Pre-

obraženje«, tu je i njegova »Olujka« i pesma, poslednja pesma »Grodek«, koja je do izdavača stigla sticajem tako čudnovatih okolnosti. Treba doći sublimne, duboke i znatno mistične prostore ove lirike. Doticaj sa prostorima ove lirike — doticaj je sa jednom autentičnom poezijom koja umnogome jedva da ima premla.

Branko PEIĆ

»Ljudi smo«

Literarni svet ove knjige naseljen je, uglavnom, u pišćevom zavijaču, hercegovačkim selima u kojima je pisac proveo i niz godina kao narodni učitelj. Taj svet živi u jednom specifičnom ambijentu, pod naslagom tradicija i mentalnih osobenosti, svet koji nosi sve oznake zaostalosti, primitivizma, navika i običaja jedne epohe koja je zanavek otišla sa poslednjim ostsajima austriskih bajora i bistrim zelenim vodama Neretve. U zbirci nema izraženog kontinuiteta. Jedne su vezane za rano detinjstvo i ranu mladost, druge se dešavaju u prvim godinama posle ovoga rata. I jedne i druge obrađuju jednostavne male motive — oskuđni isečci iz života — zgode i nezgode pojedinaca u borbi za životni opstanak, u sukobu sa ratnim neđaćama, sirotinjom, neznanjem. Priče iz detinjstva i mladačkih dana date su sa više ljubavi i topline. Ima u njima nostalgijne čežnje, prigušene resignacije, dragih uspomena. Ove priče su jedno malo lirsko svedočanstvo. One nose dah i miris jednog vremena, one su izraz jedne sredine, njenih manira i naravi, jedne atmosfere koja se umetnički oblikuje i osenčava.

Pripadajući generaciji mladih bosansko-hercegovačkih pisaca koja je, u vremenu između dva rata, tražila svoje mesto i svoj literarni tretman. — Pandžine priče nose regionalni okvir i raspon. One, sa svoga aspekta, tretiraju jednu stvarnost, povodeći se za književnim ukusom i literarnom modom. I zato su socijalni motivi upadljivi u ovim pričama.

Osnovna komponenta ove knjige je u pišćevom humanizmu, njegovom saosećanju prema svim bedama i nevoljama. Vidno je to saosećanje u uzanom porodičnom krugu, u bolnim scenama Prvoga svetskog rata, u onom do suza dirljivom opisu životne tragike maloga Čerga, u bedi i prkosu siromašnoga učenika mostarske gimnazije. Druga komponenta knjige jeste — raspevani pišćev lirizam. Ima u njemu katkad suviše bolećivosti, ima i sklonosti ka knjiškoj sentimentalnosti. Ali ovaj lirizam jeste ono što čini ovu knjigu rado čitanom, što joj daje toplinu i svežinu. Inspiran humanističkom literaturom, željan da ljudi nađu svoje mesto pod suncem, Pandžo, za teme svojih priča, uzima događaje iz svojih neposrednih doživljaja i iskustava.

Jovan VULEVIĆ

Ponedeliak

Ponedeljak je usahljnih suza dan. Za prošlo veče ni reč te ne veže. Idemo prazni, potražni kroz stan. Čekamo na noć što vetar ispreže.

Utorak

Drugi dan po redu već nastani u našoj duši praznu, nežnu sobu. Idemo čudno blagi svome grobu a blistaju u noći restorani.

Sreda

Sreda je došla. Sve se divno deli. U fijaker uleteo bih rado, ali već davno konji su odneli fijaker u sneg što je pado

Četvrtak

Četvrtak ja u tramvaju slavim, imam još vremena za okove. I ma da se nevest i pust pravim, ja čujem kako neko tiho zove.

Petak

Peti je dan kako ležem kasno. Peta je noć. Sta ću? Gde ću? Kući?

Subota

Subota predgrada karneval u bluzama crvenim i rezeda. Ja cenim zlatnom cenom takav bal i učestvujem u njemu bez reda.

Nedelja

Nedelja, kad krčme obuzme seta od namerno ugladenog sveta...

Kad svako veže kravatu i pazi: ko kome ide, ko kome dolazi

Ja znam da nemam kome da se nadam i onda s pustim sviračima stradam.

Dok se nedelja kao nova mlada povlači negde. Nestaje iz grada.

Naisus, 29 jul, 1958

Slobodan MARKOVIĆ



STOJAN CELIĆ: ZAGONETKA

PARODIJE

Bećarac o šlingerajima

Cesto, vrlo često, češće nego što se to pretpostavlja, najčešće bez izuzetaka, ili s izuzecima koji su sasvim retki, bećarac se peva nasmevano. Visoko se uzdignu obrve, devojčake i momačke, što po pravilu ne smeta obešenjačkom podmi-givanju, nedokučljivo slutljivom čak u pomrčini. Jer: bećarac se danju odmara od svoje uzbudljive razdraganosti; on je večernji, ponoćni, noćni distih.

Bećarac je u srodstvu sa šalajkom i poskočićom, ali se — svojom podmi-givačkom lakomislenošću, kratkotrajnošću dvostih; prisutnošću u životu zamomčenog momka i zadevojčene devojke; prestajanjem važenja u trenutku kad se prvo oženi a druga uda; sablasnom metričkom podudarnošću oba svoja deseterca; nerazmrsivom i kobnom međusobnom zavisnošću njihovom, pošto su jedan uz drugi priljubljeni; koketnošću i pikantnošću, istina pomalo razmetljivom u kaciper-ski elegantnom stavu davalaste veselosti; — ocrtava upravo kao bećarac.

Autonomna čar bećarca je u njegovoj rešenosti da se neretko i sa slašću naruga nekim navikama i da sa nainvim neustručavanjem kaže, naprimer, šta misli o šlingerajima. Tako je nastao zanimljivi distih koji glasi:

Koliki je šlingeraj u prijel Kad s' osvrne, i sama se smije.

Temu šlingeraja spremno prihva-ta potsmešljivo-obešenjačka epi-gramska opaska ovog bećarca:

Zalud, curo, tvoji šlingeraji. Kad na njima spavaju bećari!

Ukoliko se pode dalje tragom šlingerajskog aspekta bećarca, sagledaće se u uzanome okviru jednog distiha široki šlingeraji:

Ispod skuta šlingeraji vire, Dika mi se priko kola smije.

Ali misao o šlingerajima dobija i oblik nesprenno iskrene i pomalo

setne realističke konstatacije o nedostiznosti — u danom trenutku, za glavnu ličnost izvesnog bećarca, — šlingovanih gaća kao takvih:

U sve braće šlingovane gaće, A u mene šilom izbodene.

Medutim, bećarac, katkad ironičan ili soblaznitelan, ne izbegava lirsku razdraganost i, napuštajući gaće, okreće se rukavima:

Diko moja! Tvoje oči plave Našlingaću sebi na rukave.

Mladen LESKOVAC

Let bačenog sebe

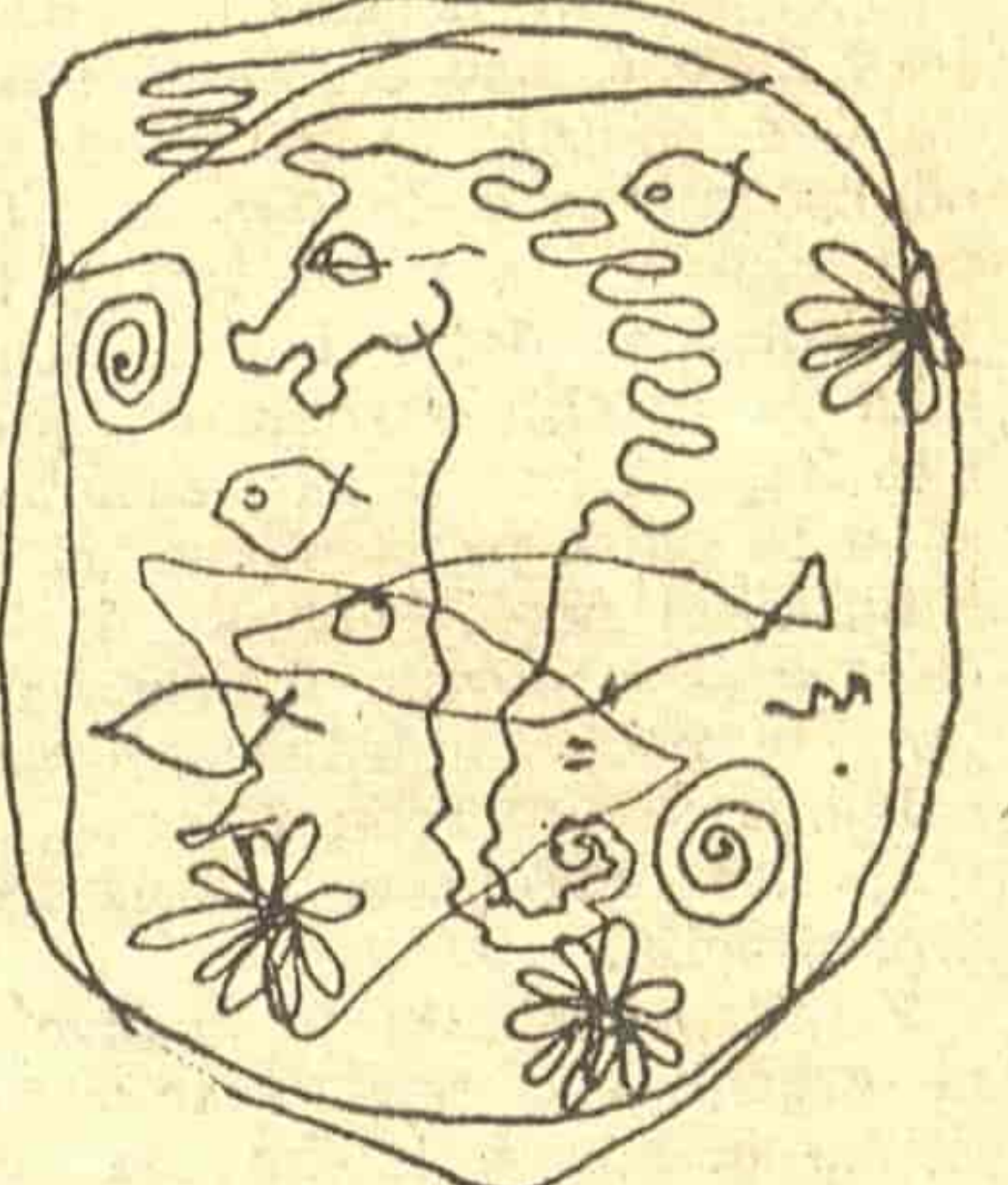
Pomodreti od želje da bačenim sobom u zenice iskeženog lica zloduha slomiš mu reske kosti, da, vihoran, gruneš na dvokrilna vrata tmice stopalom zavitanog sebe i prevrneš se u radosti —

što iz tog zamaha viri očajnik mesečeva zrnavlja, što u vazduhu brzine noga ne trne, što se, zagrljene, dižu i potkrovlja i podneblja nogavice snova, podrugljive za maske, masne i crne,

i lupaju po pričama mlečnim, ružno prokislim još u doba početka beskraj, po toj lažnoj pavlaci, da sudar moćniji slute letećem grudnom košu. bačenog sebe — sudar sa okom u vranjoj navlaci.

(Parodirao Lav Zaharov) Oskar DAVICO

Sa znatnim zakašnjenjem objavljen, dvobroj časopisa »Republika« br. 7-8 donosi, kao i uvek, niz zanimljivih priloga. Uvodnik Matka Peića povodom pedesetogodišnjice smrti slikara Josipa Račića, proza Vojina Jelića »Ukočeni zaborav«, stihovi Višnje Stahuljak, drama Samjuela Beketa »Sve koji padnu«, tekst dr Zdenke Marković o velikom poljskom pesniku — dramatičaru Stanislavu Visti-janskom i Hakslijeve varijacije o Goji, — to su prilozii koji nas mogu veoma mnogo zainteresovati. Pome-nimo još tekst Ivana Slamniga »O predloženom novom pravopisu« koji ističe niz veoma zanimljivih problema, aktuelnih problema uskladjivanja našeg pravopisa, i esej Aleksandra Flakera »Književno djelo A. P. Čehova«. Prevodi Irene Vrkljan i Zvo-nimira Goloba iz eskimske poezije doprinose upoznavanju našeg čita-oca sa jednim vidom poezije primi-tivnih naroda. Osim toga, u ovom prilogu bogatom broju možemo pročitati kritički pregled prošle mu-zičke sezone od muzičkog kritičara Nenada Turkalja, i veoma polemičan



VINJETA TASE RUZMARINA

tekst dr H. E. Barnes »Pogrešan razvoj u strukturi moderne kulture«. Jedan od vrlo zanimljivih problema koji ovaj članak nameće — jeste problem odnosa kulture prema misli moderne tehničke civilizacije. Barnes zaključuje da »... naučna i mehanička čudesa mogu čovečanstvu doneti neslućeni blagoslov, ako samo hoćemo učiniti jedno: naučiti kako da ih upotrebimo sebi u korist«. Ako uzmemo u obzir interesantne probleme koje u savremenoj Italiji postavlja pred čitaoca bivši jezuita Algijero Toldi — onda ćemo se veoma zaradovati interpretacijom problema Toldijev publicisticke, koju je učinio Vinko Celić. U svemu, ovaj dvobroj časopisa »Republika« donosi niz veoma kvalitetnih priloga, odabranih sa ukusom i sa mnogo uredničke sa-vesnosti.

Савременик

Broj 11

Od priloga u prozi, u ovom broju časopisa »Savremeni«, ističe se odlomak iz romana »Vihor« pod naslovom »Nasluciivane staze« od Jordana Leova. Od poetskih priloga, pre svega, treba istaći vanredan prepev Nikole Trajkovića »Pesnikov rad«, ciklusa pesama od Pola Elijara. Od pesama naših pesnika, koji su u ovom broju časopisa »Savremeni« brojno zastupljeni, ističu se stihovi Zarka Đurovića, Dragana Kolundžije i impresivna pesma Zorana Milića »Staza bez povratka«. To ne treba shvatiti kao umanjivanje vrednosti priloga drugih pesnika koji su objavili u ovom broju, a to su: Sreten Perović, Momčilo Đerković, Tomislav Cvetković, Pavle Popović, Ljubomir Cvijetić i Miodrag Mladenović. Ve-oma je zanimljiv članak Pavla Zori-ća »Od estetizma do religioznosti« (o Dučiću). Ovaj članak može da bude povod za jednu širu i ozbiljniju diskusiju kojom bi se mnoge teze mogle da poreknu. Ivan Lerik objav-ljuje tekst »Neka pitanja realizma«, a Voja Colanović povodom drama Judina O'Nila piše jedan istinski na-dahnut napisan tekst. U književnom pregledu Radonja Vešović piše o naj-novijoj knjizi pesama Dušana Kostića, a Pavle Zorić se osvrće na roman Bore Cosića »Svi mrtvi« počinjući svoj tekst jednim čudnim apodiktič-kim tvrdjenjem: »Bora Cosić je knji-ški pisac, što, naravno, nikako ne dokazuje da je Bora Cosić zaista knjiški pisac, ali što i ne mora da porekne neke teze negativne Zori-ćeve ocene Cosićevog romana. Rado-slav Dokić piše povodom knjige Le-onida Leonova »Put ka okeanu«, a Stanislav Bajić objavljuje jedan za-ista koristan povod za diskusiju pod naslovom »Film — industrija ili u-metnost?«

Branko PEIĆ

LJUBOMIR NEDIĆ



LJUBOMIR NEDIĆ

Ove godine navršilo se sto godina od rođenja Ljubomira Nedića (1858—1902), jednog od prvih naših književnih kritičara, koji je u svojim književnim pogledima i studijama nosio estetske i filozofsko-logičke koncepcije.

Pisan tim povodom, ovaj tekst ima izrazito informativni karakter. Rođen u Beogradu, Nedić je, zahvaljujući ocu advokatu, dobio široko obrazovanje i potpunije znanje stranih jezika, u čemu je poznavanje engleskog, za ondanju našu sredinu značilo pravi fenomen.

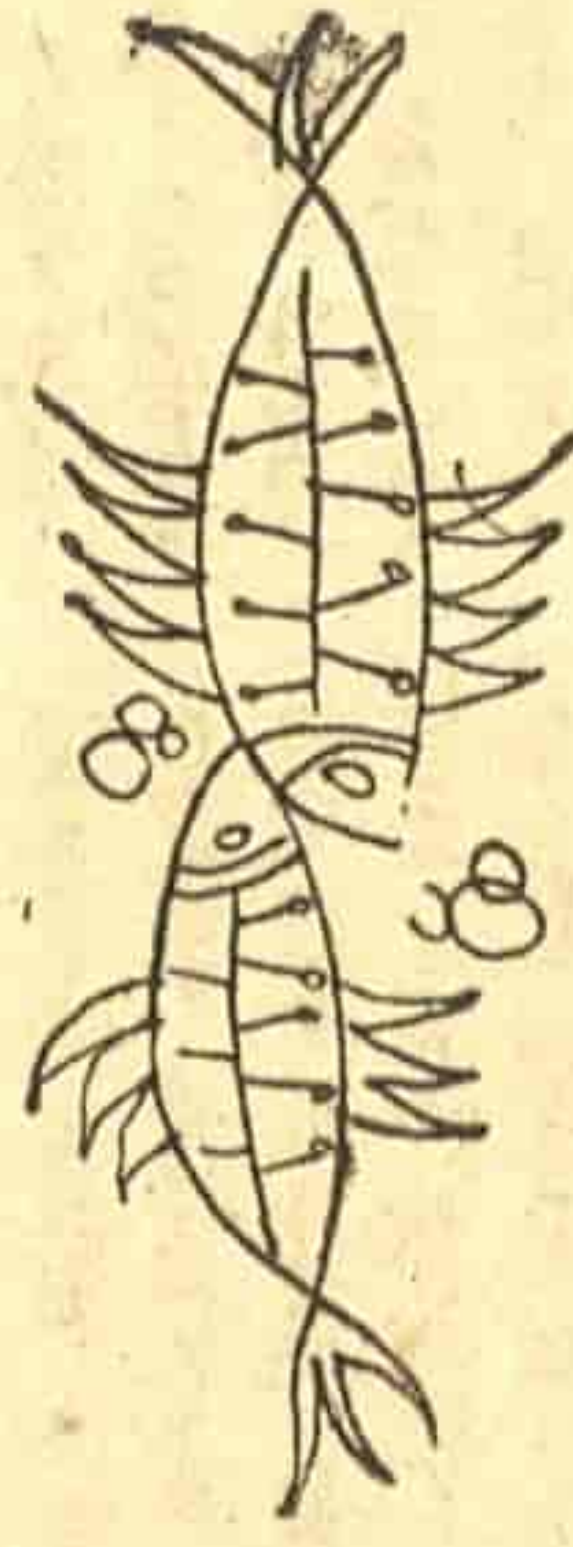
Studirao je u Lajpcigu kod profesora Vunta, čija su predavanja o logici ostavila svoj pečat na celokupnom njegovom stvaralaštvu. Doktorirao je u Lajpcigu 1884 godine odbranišviti tezu: "O kvantifikaciji predikata u novoj Engleskoj logici".

Nedić nije svoj literarni opus posećeo kritikom, već esejima. "O hipnotizmu", "O snu i snovima" (Olatzibina, 1888 god.) i "O sofizmu" (Olatzibina, 1889 god.). Tek pojava studije: "Iz novije srpske lirike" (1895 god.) pokazala je, kako kaže Zoran Gavrilović, "da je u logičaru bio tajno kritičar". Renjisa su mu delala: "Noviji srpski pisci" (1901 god., Kolo 1), "Kritičke studije" (SKZ, 1910 god.), 1929 godine izdaje mu "Narodna prosveta" iz Beograda prvu knjigu celokupnih dela, a 1932 godine i drugu.

Preciznost kojom sprovođi ispitivanja i dokumentaciju svojih tvrdnji, bez upuštanja u to koliko su

one danas prihvatljive, čine posebnost čar njegovog kritičarskog kompleksa. Kažem kompleksa, jer ga je neki logički puritanizam, prisutan u njegovom delu kao fatum, često odvodio na puteve sofistika, tako da je, čak vršio izvesna osporavanja i kritičarskoj lucidnosti jednog Svetozara Markovića. Ali, zato on zna, kako primjećuje Zoran Gavrilović, da "mnogo šta u književnim delima može se razumeti samo tako ako se ona dovedu u vezu s vremenom u kojem su se ona javila, narodom u kojem su nastala, opštim kulturnim pokretom koji ih je izazvao."

Zoran MILIĆ



Dirke

U očima ptica postoje dve nevidljive dirke, koje me često potsećaju na crvena jutra mladosti.

U očima ptica razigrane se dve nevidljive dirke — budivši u mojim kестentima dva zakasnela proleća.

U očima ptica ima dve nevidljive dirke — jedna je između naših grudni, koja se više ne može prekidati.

Postoje dve razigrane dirke, koje se često međusobno spajaju — jedna je između naših grudni, druga između naših usana.

Na ulici

Zena je stala na ugao i grad je promenio lik.

Veliki grad je postao sužen u jednu dekoraciju.

I utušalo se — samo su njeni prsti njihali jablanove.

Na odlasku oćao je razrušen mir i jedno uznemireno ćutanje.

Miroslav PAUNOVIĆ

Nikola JEREMIĆ

PRICA

Ždralovi lete

Čujete li — u ove crvene od sunca dane, u ove danje koji misli na putovanja — ždralovi oglašavaju sebe. U jataima. Ždralovi što preleću prostore, modre prostore.

Ja ih iz sobe čujem. Njihove kriče što vode nekom smiraju. Nekom kutku što je smisao naših traženja. Ždralovi to sami od sebe, spontano naslućuju — i oni hrle tamo.

Ja sad moram da se setim mog brata. (u julu smo mu majka i ja posetili grob, prevalivši dan i po hoda preko besputnog, sunceom uzareno krša. Položili smo mu u vrhu humke, tamo gde su ona dva kamena — zavijačno cveće. Majka je jednom rukom mene grčila, drugom se kistila, i, klečeći, dugozurila preko susedne stene u dalj, kao da je prizivala, sastavljala nek u sećanju iskidani dan. Možda onaj kada su rođaci sa kućnog praga puškama oglašili njegov dolazak na svet, ili onaj kada ga je ispraćala na studije, brižna da se dete tamo ne študi — i ja sad moram, to sam već rekao, da se setim mog straišnog brata jednog još straišnjeg vremena. Bila je isto jesen, samo ne ovakva — bila je puna vlaže kiša. I ždralovi su se jedva čuli tada, u tu jesen. Nije se znalo kuda oni streme — jer svuda je bilo tmurno — i na severu i na jugu.

...Onda je moj straišni brat jednog još straišnjeg vremena, neocćevano došao noću u moju sobu s mašinkom oko vrata (tada sam prvi put oćetio da je straišan, govore su to njegove oći i cela njegova pojava), probudivši me: — Slušaj, Boća, ja nisam tamo u onom gradu, znaš, nisam tamo student... To ću opet nastaviti ćocinjati, kad se vratim... — milovao me po kosi.

Trljam oći, ne verujem da je to moj brat sa mašinkom oko vrata.

— Majci ni reći — rekao mi je. — Ona nek misli da sam tamo. Da sam student, — šaputao je.

Klimnuo sam glavom da sam sve razumeo. A ja sam razumeo samo to da je moj brat straišan. Tada me je prvi put zagrlilo. Ali je i porzed toga bio gord. Uopšte, volio je da se prvi gord. Iza prozora su ga neki tiho zvali. Mnogo njih. Bio sam u vajatu, i ćuvao sam tajnu o mom straišnom bratu kome je jedno još straišnije vreme udarilo svoj pečat.

Čujete li — ždralovi oglašavaju sebe. Njihovi kriči vode nekom smiraju, nekom kutku što je smisao naših traženja. Čujete li...

Božidar DUROVIĆ

lesenji dan

Jutro je prosulo inje
Na kuće
Na njive
Na drveća
U vrtu izdiše cveće
Tiho je
Stoji i ćuti dan, ogrnut oblaci
Sam

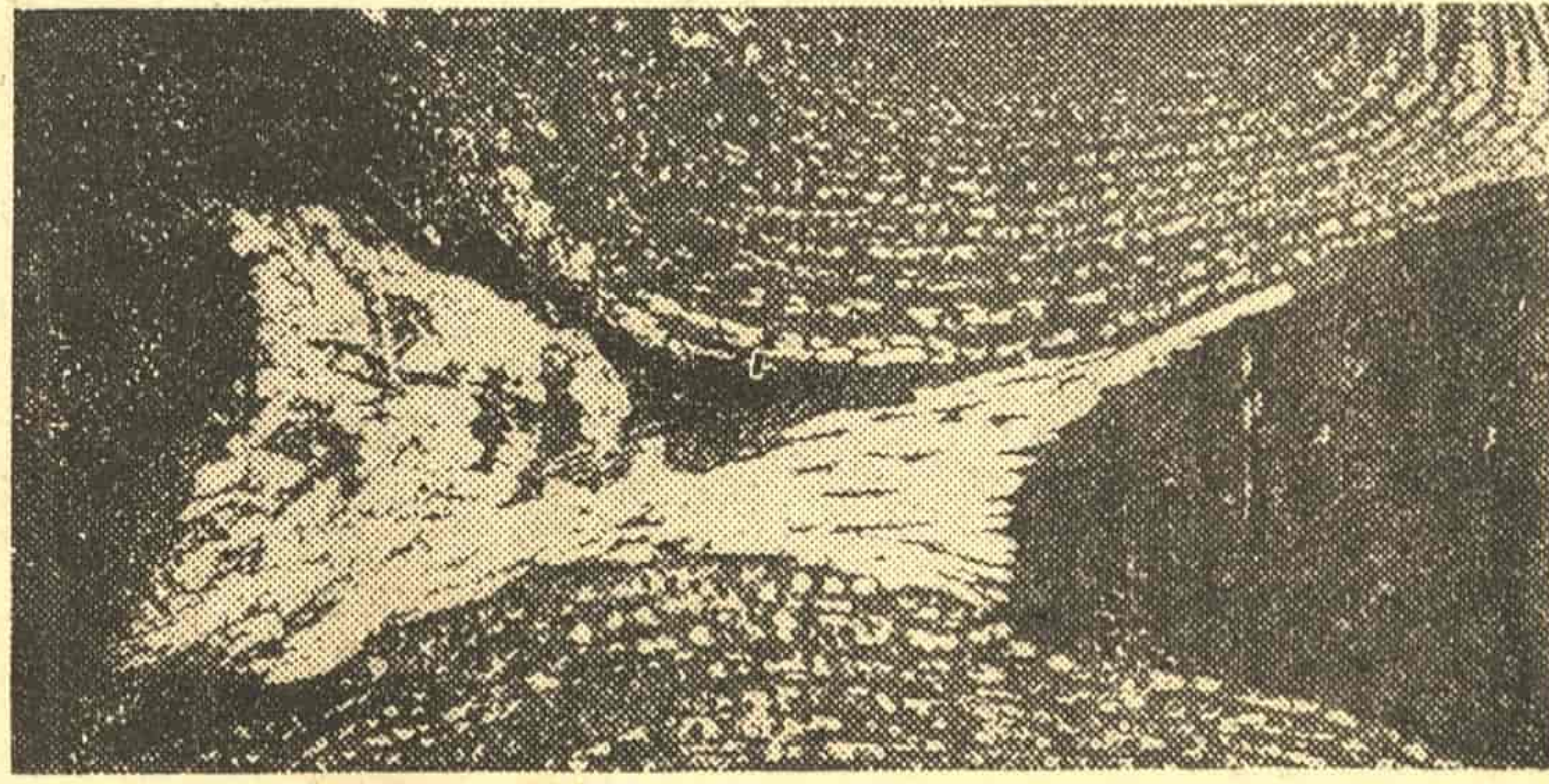
Desanka ĆOLIC

OBAVEŠTENJE
CITAOCIMA I SARADNICIMA

Kao što je već i ranije bilo javljeno, Dodatak "Književnih novina" će se, u prvo vreme, pojavivati u svakom drugom broju lista "Književne novine". Rukopise za Dodatak treba slati na adresu uredništva "Književnih novina" (Beograd, Francuska 7), sa naznakom ZA DODATAK. Rukopisi se ne vraćaju.

Skrećemo pažnju saradnicima da, usled ogranićenosti prostora, ne šalju isviše dugačke priloge. Cilanci, po mogućnosti, ne bi trebalo da budu duži od jedne i po stranice kucane na mašini s proredom, a prozni prilozii ne treba da prelaze tri kucane stranice. Dodatak "Književnih novina" je deo celine lista i neće se prodati po posebnoj ceni. Cena jednog broja "Književnih novina" sa Dodatkom je, kao i do sada, 30.— dinara. Pretplate se uplaćuju na tekući račun "Književnih novina".

DRAGA VUKOVIĆ: DRVOREZ



NOVINE
D O D A T A K
KNJIZEVNE

UZ PRVI BROJ DODATKA
»KNJIŽEVNIH NOVINA«

Reč o prvom broju Dodatka "Književnih novina" neka počne tim da se reću mladost nipošto ne označava poezija "nižeg reda". Reč mladost treba, dakle, shvatiti kao neizbrisivi atribut poezije, jer poezija snik uvek mora biti mlad. Sećajući se mladosti i zrelosti (isk u poeziji se dve reći ne isključuju, već, naprotiv, uslovljavaju) jednog Ceterona, Remboa, Klajsta, Volkera, Huga fon Hofmanstala, Jesenjina, Pasternaka, Branka, Kamova, Vasiljeva, Rastka, ili naše današnje ubedljive pesničke mladosti i zrelosti Miće Danojlića, Gordane Todorović, Dragana Kolundžije i drugih u nizu pesnika našeg vremena i našeg podneblja, shvatićemo da je vrednost jedne poezije nezavisna od broja pesnikovih godina i da je, jedino merilo lepota same pesme.

Pojava jednog Remboa, podrazumeva, stalno, mogućnost pojave drugih Remboa — van bukvalnog shvatanja ove premise, naravno. Zato će "Književne novine" mladost shvatiti kao jednu komponentu neafirmisanosti pisca, što, opet, znači, da će kriterij pri izboru tekstova za Dodatak biti isti kao i za druge stranice "Književnih novina". Činjenica da mnogi mladi još uvek anonimni pesnik (anonimni stoga što svoje tekstove nije približavao iz skromnosti, nevertice u sebe ili zbog nedostatka pogodine tribine — što se ovim Dodatkom tnekoliko nadoknađuje) može da pruži javnosti više istina o današnjem vremenu nego mnogi pisac koji je reći već "utro puteve" uslovljava naštav: da će objavljivanje u Dodatku "Književnih novina" značiti isto što i objavljivanje u "Književnim novinama". Prirodno je, stoga, da će se, u uredništvu Dodatka, uredništvo rukovoditi istim principom kojim se i inače rukovodi u svome radu. Uredništvo su savršeno strana "le-gitimisanja" koja se mogu proćitati u pismima nekih saradnika Dodatka u kojima ističu da su mladi, da još nigde nisu objavljivali i "da ne pripadaju ni jednoj grupi" — ni "modernistima", ni "realistima". "Književne novine" će se, kao i do sada, i u Dodatku truditi da objavljuju što autentičniju literaturu, bez obzira kojim ona sredstvima bila izražena.

Anti-umetnička tendencija može biti proturana i pod vidom avantgardističkih nastojanja, jednako kao i pod plaštom opšte "razumljivosti", utilitarnosti i didaktičnosti književnog dela. Ne ocenjujući literarnu vrednost po deklaracijama o pripadnosti ovmne ili onome literarnom pravcu (taboru),

reguju stih — uredništvo "Književnih novina" će rado prihvatiti njihovu saradnju u okviru Dodatka. Puni nade da će kulturna mladost svega što je proćubljeno i umetnički adekvatan izraz našeg vremena i tla. Dodatak "Književnih novina" treba da ispunji zadatak afirmacije onih mladih stvaralaca koji svojim tekstovima stiču pravo na istup u javnosti. Dodatak "Književnih novina" treba dakle da bude pomoć mladim piscima da se na putu svoje literarne afirmacije razvijaju slobodno, bez ustupaka i bez odricanja.

Uredništvo "Književnih novina" očekuje punu saradnju čitalaca i naroćito, nastavnika književnosti, bilo u predlozima o ćemu u Dodatku treba da se piše, bilo u odgovorima na ankete koje će biti pokretane, bilo u prilozima koji su uvek dobrodošli.

Dosadašnje iskustvo kazuje da će, verovatno, većinu priloga za Dodatak činiti stihovi. Uredništvo "Književnih novina" je i do sada primalo ogroman broj pesama mladih i još uvek nepoznatih pesnika i nalazilo im mesta na svojim stranicama uvek kada je to bilo moguće. Zadatak Dodatka "Književnih novina" bi bio da tu i takvu saradnju pomogne i unapredi, povećujući više prostora radovima mladih ljudi. Ideja o Dodatku se i ostvaruje s tom namerom da se nade više mesta onima koji ne žele služiti da ostanu neprimćeni.

Venujući da među mladim ljudima postaje i oni koji se osećaju sposobnim da daju ocene o delima i ostvarenijima svoje generacije (bilo u književnosti, pozorištu, slikarstvu, muzici, vajarstvu) i da se broj onih koji pišu kratku pripovetku takmiću sa brojem onih koji

Prodavaj kroz žile sve ono što znaš zeleni sok pod bledim kožama da leprša ili pod pazuh gde su bili nevani ostaci šuma na licu snovi da oćes a tromost tela nijednog visti slična što ubrajas u kretanje ritmićko

Poznavanje prirode

Prve su vode prošle sa nadom da stignu posle su postale obale i vatre ozebili ljudi po tragovima u pesku raspoznavali preteke u kaveke ih sve zveri nije pretvarala mašta prvi su ljudi prošli sa verom da zato žive

Prodavaj kroz žile sve ono što znaš zeleni sok pod bledim kožama da leprša ili pod pazuh gde su bili nevani ostaci šuma na licu snovi da oćes a tromost tela nijednog visti slična što ubrajas u kretanje ritmićko

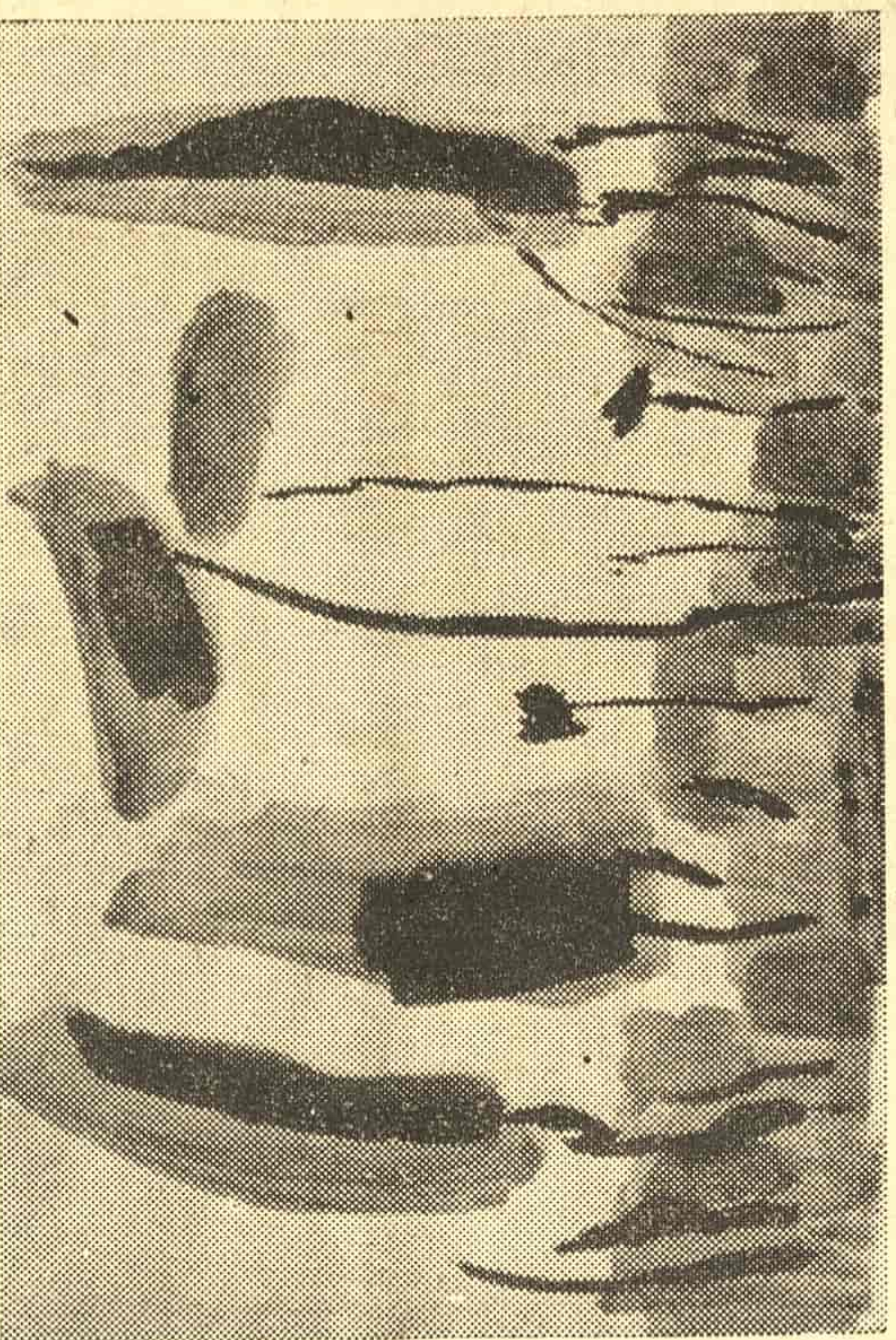
Ćega još nema u prijavom toku ovog rasporednog mesa na koje sve što živi, ima napisano pravo moja mati i orao i zeleni vuk našet kiše ili kakva ćopljena lipa ja moram da bežim jer za njih ne živim.

Lujko DANOLJIC

Nade i poverenja

Pet prvih zbirki mladih pesnika

Naslov ovooga teksta, uzet iz Elijarovog "Doba života", predstavja osnovni uslov prihvatljivosti mlade poezije, uopšte.



GORDANA POPOVIĆ: PEJZAZ III

I porzed sve razlićenosti, u ovim zbirkama postoji jedno zajednićko, jezgro motiva. To jezgro predstavljaju nepovrati detinjstva, obećezani, još uvek, pod prstima, toplim, strujnim mlazevima peska od koga su pravljene kule i gradovi, tunei, zeleznice, mostovi i ove pesme za svet i ljude iz dećakih snoviatica. Misao najcelovitiju sliku pruža zbirka Vlade Stojšina. Već i sam naslov zbirke "Trojanski korij", kao i istoinena pesma, svećdoće o posebnoj zainteresovanosti tologiju dođe do saznanja umora i iscrpljenosti savremenog ćoveća, govori o nesvakidašnjim pojavi u nasoj mladoi, odnosno najmladoi pesnićkoj generaciji. Utoliko teže kod ovog pesnika deluju susreti sa stereotipnim rekvizitima naše poezije između dva rata:

.... nema ni onog jaseana što je dugo na prozoru"... plak'o

Nastavak na 3 strani

PSI U NOĆI

Veče im crvenom zvezdom vid izbrada — pa u krug večni nižu staze znane...

Dignu njuške pa reže na zvezdanu sliku dok zvono zavila crven krak iz stajle...

Tek neki najmanji od strana ujedre kroz gusto granje zlatnog noćnog jezera...

Raskošna noć ustrepti ko srebrna breza, Psi joj sve besni je grizu nezlost čednu...

Vietrovi

Dobrica M. ERIC

Tada, da se udobre — psi u jarost padnu: Svoje crne senke, zli, kojih do zore...

Urasli u kamen

Dragan BOZIC

Kad zagrim kamen rukujem se sa mnogim nevidljivim prstima a moju desnicu je glatka...

GOZBA

Stasa BOGDANOVIĆ

Covek je govorio najvažnije novosti deca su pšista u pšistalke i male trube vreme je nudilo lutu mra vetru...

Covek je mislio lepo je prodavati ško ljudi kupuju deca su mlovala pšistalke i male trube...

ANKETA

U cilju doprinosu diskusijama o nastavi književnosti našim srednjim školama — molimo citavce „književnih novica“...

- 1. Sta mislite da nedostaje našim udžbenicima književnosti i koji su propusti karakteristični za nastava naše i susedne književnosti u srednjoj školi?



DRAGA VUKOVIĆ: BAKROPIIS

OBGOVARAMO

Momčilo DIMIĆ

Vaše književne ambicije zahtevaju više stranog rada na upoznavanju vidova odgovornosti pisaca i odnosu na korišćenje mogućnosti jezika i na ono što se, popularno rečeno, među gimnazijskom omladinom manje čeni nego što je nužno a zove se — gramatika.

Rade RADOSAVLJEVIĆ

Mogućnosti Vašeg daljeg rada u literaturi, imamo utisak, — postoje. Ali, da li ste mislili i o tome šta znači svoj stih, celu pesmu, o smisliti kao jednu konkretnu akciju...

Caca KOJEVIĆ

Vi ćete sigurno pisati bolje, ako budete imali u vidu da stoji na stanovištu da jedna pesma nije uspeła ako u njoj citamo izjave kao što su ove:

III: "Vetar mi priča o šuštanju lišća Klupa o ljubavi po parkovima".

Hteli bismo da se složite sa nama da ne treba kazivati ono što je van osmišljenog i oplemenjenog verovanja u veću složenost savremene poetske emocije i misli.

Dobrosav PAVLOVIĆ

Dovoljan razlog za objavljivanje jedne poezije nije buntrasko raspoloženje u odnosu na društvo ako nije i misaono definisano i ako ne-

KRITIKA

Nade i poverenja

Nastavak sa 1 strane

pored zgnusanih metalorinih kreveta tipa onog nasmejanog detekta što "klicu na skeli"

... "šiba prutom po suncu"

Iako je u većini pesama bolji vešikikator nego pesnik, sto, naravno, ne znači da su te pesme lišene poetskog tkiva, on je, naročito težinjama da se sav razgovor kroz anticki javanju savremenog kroz anticki simbole, postigao nekoliko vanrednih poetskih trenutaka.



VLADA STOJŠIN

Poklonivši znatno više pažnje nadrežaju sveta na svoje pesniksko čulo, Petar Pajić se svojom zbirkom "Dan" javio kao već "formiran pesnik", kako je to negde skoro rečeno.

NOVI ROMAN IRVINA ŠOA

IRVIN ŠO: »LUSI KRAUN«

NOVI ROMAN IRVINA ŠOA



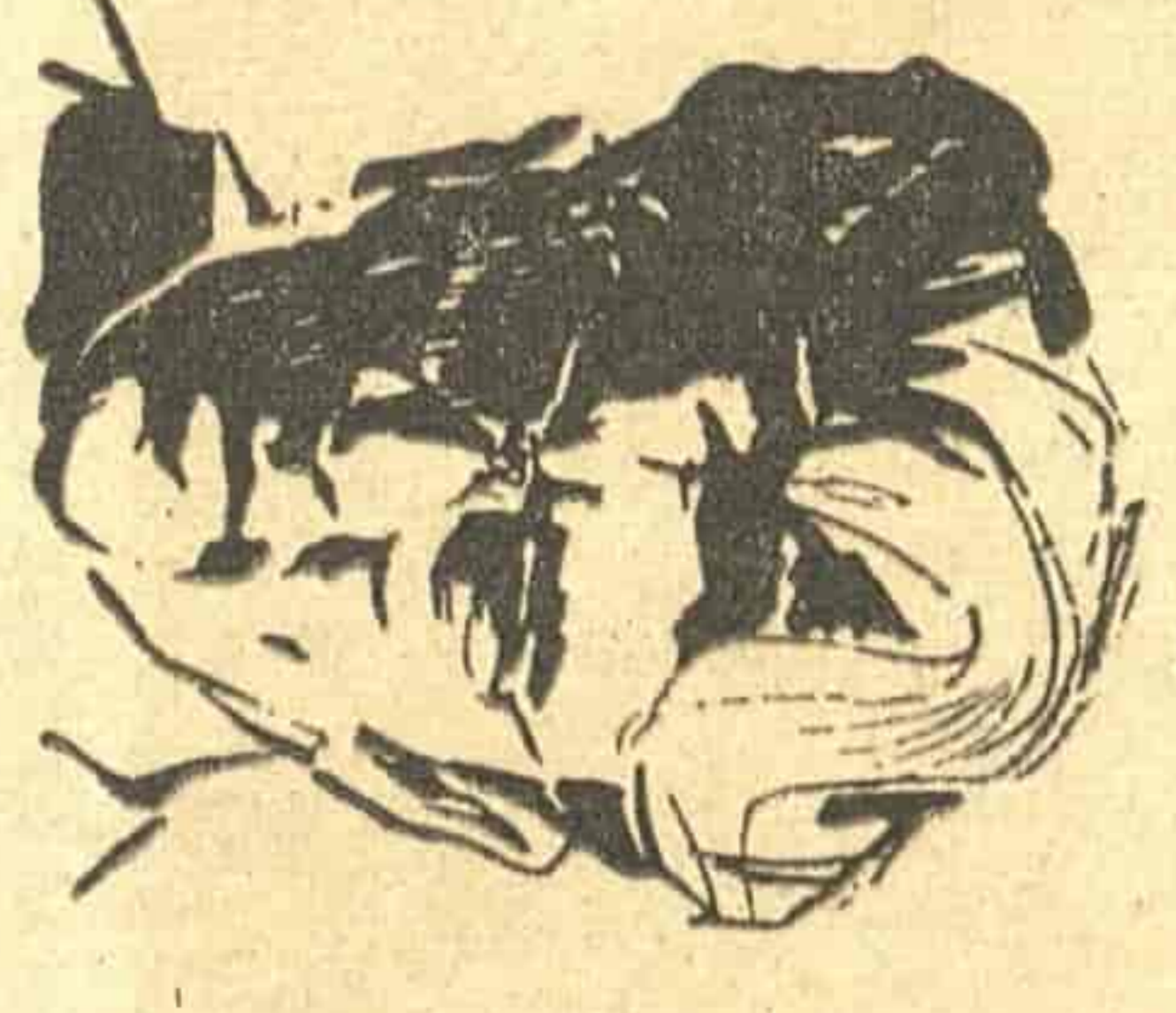
PAVLE KICEVAC

Pisac "Mladih lavova" u ovom svom romanu napušta epske okvire ratnih podviga i svoje omiljene junake pod štenom. Široka panoramna rata zamenjena je uskim porodičnim okvirima. Mesto otvorene sukoba, gde čovek stoji prema čoveku kao otvoreni neprijatelj, u ovom romanu stoji jedan, nasuprot drugom podnukli neprijatelj, vezani krvnom vezom, u prividnom miru "američkog načina života" —

Nova knjiga Mire Alečković

Zbogom velika tajno..

"Zbogom velika tajno" je priča o beogradskoj deci, priča o decama jedne beogradske ulice koji su, kao i deca svih ulica, imali svoje tajne. Te male tajne, tajne iz škole, iz snova, iz želja, iz kuće — svoje i susedne, iz ulice, bile su most i prijateljstvo, bile su staro, ali za decu uvek novo otkrivanje sveta, i to od malih stvari na koje se brzo privikava.



BRANISLAV KUPUSINAC

"... a pauci i dalje prave jesen označavajući je stinim i krupnim ožiljcima..."



ESAD VELIC

"može da stane u krvno zrnice" Njegova zbirka je utoliko mračnija, što nosi u sebi obeležje bezbrižne upornosti jer je cela zbirka "ispesavana" u tom tonu.



PETAR PAJIC

"Ali ja ništa ne donosim" — Zbogom velika tajno.. Takođe treba istaći što nije od malog značaja, spretnost Mire Alečković u ozvljavanju radnje. Ona je sigurnim i zamirski uspehim poetizma vodi svoje likove dilatozi — čini ovaj roman značajnim ostvarenjem i dokumentom o savremenom američkom porodičnom životu, nad kojim lebdi avert biznisa, uništavajući ljubav i spokojstvo.

KONGRES KNJIŽEVNIKA — ANKETA

Beno ZUPANČIĆ
(LJUBLJANA)

1. Iz dugogodišnjih diskusija, polemika, prepriki, sporazuma i nesporazuma, iz iskustava koja imamo o delima nastalim u književnostima naših naroda tokom poslednjih 17 godina, o dostignućima koja možemo smatrati kao takva — iz svega toga su se, u nemirnom pulsiranju našeg doba, iskristalisala izvesna saznanja, izvesna načela koja su se uglavnom afirmisala u našem književnom i opšte kulturnom životu, ne zaostajući i ne ukrašavajući se sa opštim napretkom našeg socijalističkog društva.

Program SKJ je ta načela rezimirao, formulisao i tako su ona postala program, nešto što je potrebno stvaralački, nedogmatiski afirmisati, ukoliko to još nije ostvareno, nešto što je moguće negirati samo socijalističkom praksom na višoj ravni, nešto što ne obavezuje samo komuniste nego i svakog poštenog pisca i građanina.

Rekao bi se da otkad više neće biti potrebne rasprave, polemike, prepričke, različita stanovišta ljudi od misli i pera? Takva pomisao bila bi daleka od reči i duha Programa. Sve će to još biti potrebno kao što je i do sada bilo, ali naše nastojanje ići će za tim da sve ovo neprekidno, nužno i stvaralačko kretanje postavimo na višu ravan, adekvatno brzom napretku socijalističkih odnosa u našoj zemlji, shodno potrebi još većeg stvaralačkog razmaha naše umetnosti reči.

Nikad nisam Savez književnika i njegova društva smatrao uskostaleškom organizacijom, — mada staleski problemi predstavljaju znatan deo njegove delatnosti, — nego društvenom organizacijom sa širokim područjem delanja, sa bogatim programom namenjenim kako njegovom članstvu tako i celokupnoj našoj javnosti.

U čemu se dosad ispoljio i u čemu treba da se ispolji takav značaj Saveza? Da pomenemo samo neka takva područja i mogućnosti: uticaj na kulturnu politiku i kulturni život u celini, bez nenacelne pristrasnosti zbog pripadnosti različitim književnim pravcima, stilovima, grupacijama itd.; aktivno učešće na svim onim područjima

gde su u pitanju kako neposredni interesi našeg pisca tako i značajni načelni problemi naše kulturne politike — pomislijam pritom na delatnost naših pozorišta, filmskih i izdavačkih preduzeća, — ili gde je posredi udeo umetničke reči u školskom uzgoju (štivo, udžbenici itd.) ili u opštoj kulturnoprosvetnoj delatnosti; isto tako kada je u pitanju plasiranje naše knjige u zemlji među nacionalnim republikama, ili u svetu, zatim veze sa inostranim društvima pisaca, razmena poseta itd.; i ne na poslednjem mestu uticanje na naše zakonodavstvo kada se tiče načelnih pitanja kako sa staleskog gledišta

Milovan DANOJLIĆ
(BEOGRAD)

Dali ste mi pitanje: „Šta Program SKJ doprinosi razvoju naše književnosti i kako se u tom smislu stvaralačka aktivnost može najbolje manifestovati? — Pre svega, smeta mi u tom pitanju jedno drugo „pitanje“ — izvestan kampanjski karakter te ankete, što je, izgleda, u prirodi svake ankete. — Ja sam, u Vašem listu, još zimus, povodom Načrta programa naših komunističkih, u jednom predložnom napisu, pokušao da obeležim ogromnu značajku tog Programa za naš celokupni društveni razvoj, pa i za kulturni, stvaralački razvoj naše misli i naše umetnosti. Hoću da kažem: ne kampanjska razrada onoga što je tamo rečeno, već jedno intimno, svesno, dubokoumno i životovno svodenje ličnih umetničkih preokupacija i duha Programa, svodenje ta dva pola pod zajednički imenitelj kreativnosti. To bi, po meni, bilo osnovno zрно koje bi trebalo biti posejano na pretstojećem Kongresu pisaca.

Ali ja još nisam odgovorio na Vaše pitanje.

„Kako se u tom smislu stvaralačka aktivnost može najbolje manifestovati?“

Mi smo, na sreću, prevazišli fazu dirigovane umetnosti, davno je ona iza nas, što je, pored niza drugih činjenica, u Programu smisleno kao statovano. Ali, nijedan pisac posle takvog rešenja nije prepusten neodgovornosti niti lišen obaveza prema društvenim zvanjima, prema progresu, prema vremenu. Umesto da ga neko „odložo“ počiva šta treba tj. mora da čini, pisac, u no-

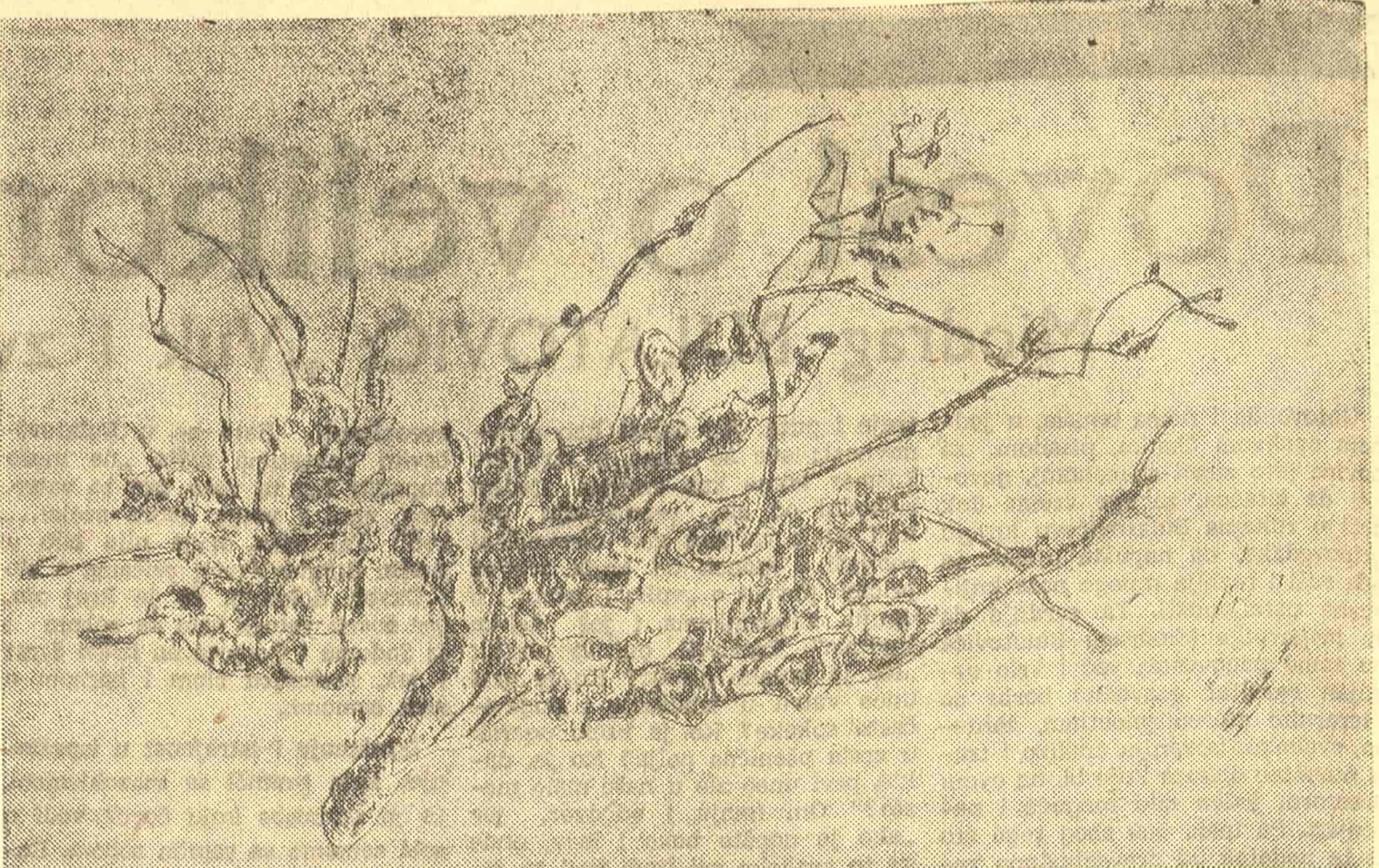
našeg pisca tako i u pogledu opšte kulturne politike našeg socijalističkog društva. Mislim da bi se na Kongresu pre svega u tom smislu morao razmotriti i oceniti rad Saveza i njegovih društava, a da se pritom ne zaboravi na učvršćivanje veza među našim nacionalnim književnostima i, razume se — da se pri tome ne zaboravi osnovni cilj sveg našeg stremjenja — literatura. Tako će se tu moći u potpunosti afirmirati načela koja je, između ostalog, u pogledu umetničkih organizacija i umetnosti — ne bez nas ni mimo nas — obuhvatio Program.

vim uslovima, mora samoga sebe samome sebi suditi. „Sloboda je ono podučavati, samome sebi dirigovati, što sami sebi dozvolimo“, što izdrži korekciju naše svesti — prekrasna stara postavka. Dirigovati samome sebi — to je mnogo teže, lepše, ljudskije i kulturnije od svakog, pa ma i blagog ždanovisanja. Tu se upliće i pitanje svesti, angažovana je ličnost, slobodna individua, sloboda sama. Moram ponovo da citiram Davičovo da je „pisac sam sebi najveći i najstrašniji cenzor“. Pisci, dakle, nije lako — takva je priroda njegovog posla. Ja Program Saveza komunističkim stvarateljima kao jednu pomoć piscima, jedan umeren, ovlašćen, ali jasno usmeren predlog. Ali predlog koji bi, zbog njegove umesnosti i ozbiljnosti, trebalo bezuslovno prihvatiti, ne radi samog Programa, već radi lepše, smislenije i humanije literature. Kod nas još vlada izvesna nelagodnost kad je u pitanju odnos stvarnosti i književnosti — nezalečene rane socijalističkog debakla. Ali kulturni program Saveza komunistički je nešto suštinski novo, plemenito i veliko, i svaki pisac pojedinačno u tom Programu može naći podršku svojim najintimnijim uzbuđenjima, — naravno, ukoliko se uopšte uzbuđuje, tj. ukoliko je stvaralac. Jer, što rekao Mar u „Carobnom bregu“, književnost je, ipak, „jednjenje humanizma i politike“.

Ali o svemu tome mora misliti svaki stvaralac posebno, i ako angažovano i duboko bude mislio, doći će do odgovarajućih, pozitivnih odgovora.

Odgovora koje postavlja naš život i naša sudbina.

Dakle: za!



STOJAN ČELIĆ: KOREN

Gorjanova putovanja

Zlatko GORJAN: „Putovanja i proplanci“

Zlatko Gorjan je odličan prevodilac. Prevodilac — umetnik. Naučen da doživi pisca koga prevodi kao što umetnik doživi predmet svog oblikovanja, Gorjan se navikao da literarnu materiju gleda kao vrela i svoje pesničke inspiracije. To nije postupak ugledanja ili čak epigonstva. To je postupak ne erudite koji neminovno postaje ekletik, nego egzaltiranog zaljubljenika u tuđu poeziju, koju toliko zavoli da mora s njom i da se orodi.

Ako objektivnim kritičizmom analiziramo „uticaje“ na stil, tematiku i fakturu Gorjanove originalne poezije naći ćemo ne literarne uzore, nego stvarne objekte njegovog doživljavanja literature drugih. Već u „putopisnim“ pesmama, koje čine prvi ciklus njegove najnovije zbirke „Putovanja i proplanci“, poznajemo ironično-objektivistički stav pesnika — esejiste Matoša, kontrastiranje metaforičkih pojmova nemačkih ekspresionista, aikturalni impresionizam osvežen aligom asocijacijama (kao kod Rilkea), socijalnu intonaciju suženu na humanističku temu siromaštva i prosjaštva (kao kod A. B. Šimića), kosmopolitizam putopisnih impresija i enalopedizam. Svet je u tim pesmama gledan očima literature koji poznaje mnoge

jezike kazivanja doživljenog, ali ipak je taj svet konačno izražen, u većini slučajeva, simbolizmom impresionista, koji je toliko rafinovan u fakturi da izgleda spontano iskonski („Malta“). S druge strane, da je Gorjanov stil ishod htenja erudite, a ne automatskog ugledanja epigona kazuju fakturalne bravure (u jednoj pesmi, „Putnik“, od tri strofe prva je, po stilu, simbolizam, druga ekspresionizam, treća impresionizam).

Odličan prevodilac mnogo pisaca sa mnogo načina izražavanja oseća se i u „fakturalnom“ doživljavanju literature i literata. Gorjan solidno poznaje mnoge izražajne metode i to poznavanje ulazi u njegov stvaralački postupak kao realan faktor: njegove originalne pesme imaju fakturalni raspon od jezičko-melodijskih i jezičko-sintaksičkih kompozicija (Rilke) do prozne suvoće sa naznačenjima daktičkim (stari Kinezi).

U pretežnoj meri, Gorjan u svojoj poeziji ispoveda doživljaj nekog određenog pisca u toliko meri da ga nekad čak i citira. Ali najintenzivniji doživljaji su mu Krleža i Krklec, neposredno jedan za drugim ili čak, u istoj pesmi, jedan i drugi. U jednoj pesmi („Lestavice“) sve je u krležijanskom kataraktu reči, koji silinom kritičkog pesimizma ruši svaku pravilnost forme, ali iza koga ostaje poneta optimističkog pouzdanja. U drugoj („Kad na brdu...“) Gorjan se sav srodio s Krklečevim panteističkim simbolizmom ne samo po izrazu nego i po temi:

...postajem trava, nevidljivo
rastem,
— i svaka sekunda je proljet
i zelen
zimosana smrt, i opet proljet
srašten sa zemljom, s vjetrom,
sa suncem...
...i svaka sekunda vanljudski
traje,
kao mala vječnost:
rastem i postajem ptičji let...

Koliko se Gorjan ume da srodi sa ta dva naša pesnika kazuje i treća pesma u tom ciklusu („Toredori“) u kojoj je između dve kr-

ležijanske obrade iste teme, sa identičnom slikom iste slobodne fakture stiha, udenuta jedna krklečevska refleksija u strogoj metriki dve rimovane strofe. Rekli smo, Gorjan ne krije tajnu svog postupka; u jednoj jedinog pesmi („Vožnja“), on između dve krležijanske teme citira direktno dve pozajmljene strofe (Rimboa i Ničea), zatim varira svoju temu u četiri krklečevske strofe, nastavlja krležijanskom varijantom i završava krklečevskom.

Ima pesama u kojima se egzaltirana preokupacija za poeziju drugih ne oseća, ali u njima kao da i doživljaj slabi: u pesmi „Nylon“ sve je u gotovo asketskom objektivizmu i logizmu, sve u gotovo proznom konstatovanju utisaka. Ponekad se u to prozno-objektivističko rasmatranje uklopi lirski reminiscencija, melodična kao starijska priča („Autobus prolazi...“); pa i tu se, kao opsesija kontrolisane svesti, udeva ostinato logičnog kazivanja. I onda, odjednom, iznad svih erudicija i svih „doživljaja“ diže se pravi pesnik i racionalizam kazivanja i alogičnost dočaravanja toliko su amalgamirani, faktura toliko spontano organizovana („Opomena“) da svi raniji postupci Gorjanova metoda postaju razumljivi i opravdani biografski podaci jednog vrlo studioznog „putovanja“ u čarobnu zemlju pesništva. Na kraju tog puta, sveža spontanost nekih pesama („Tulipan“, „Vaza“) otkrila je pravo lice pesnika: i on je jedan od onih ekspresionista koji nikad nisu mogli sasvim da se oslobode metoda impresionističkog postupka: to se vidi i u Gorjanovom slikarstvu, kojim se odavno bavi, to se oseća i iz pohvale koju je o njegovoj poeziji u svoje vreme izrekao Stefan Zweig. Na kraju ovog svog pesničkog „putovanja“, Gorjan se vratio ponovo jednoj „literatorskoj“ inspiraciji: A. B. Šimiću; ali dve pesme pod tom klimom („Tko zna gde“ i „Mladići“), iako šimićevske po temi i fakturi, tako su daleko od epigonstva, toliko su spontano doživljene da spadaju u najlepše pesme na putu cele njegove generacije.

Josip KULUNDŽIĆ

Slobode vilajeti, i svetli i tamni

Žan Pol SARTR: „Putevi slobode“ (I) („Zrelo doba“)

Negde sasvim pri kraju knjige „Zrelo doba“ čitamo: „Pomislio je: „Mnogo buke zabadava.“ Tu je misao mislio divno potpuni, životom razuplani Matje (ne shvatam zašto sam uveren da je Matje sasvim nalik Žan Gabentu!) a njegovoj misli sledi Sartrov komentar: „Zabadava: ovaj život mu je dat zabadava, ne pretstavlja ništa, a ipak se neće izmeniti; izgrađen je“. Odveć je izgrađen, znatno i osećamo svaki čas, svaki tren, izgrađen da bi mogli da dokazemo kako nam je Matje, ne onaj s početka knjige, već ovaj s kraja, stran, nepoznat, nepojmljiv...“

Osnovna filozofska teza, esencijelni zaključak čitavog romana nalazi se na kraju: tu je rasplet misli i vidimo na čemu smo, odnosno, ono na čemu nismo; na ničemu smo, nismo ni na jednoj tački i svaki oslonac je izgubljen; i raznočinsko poricanje verovanja, nadaanja, građanskih oslonaca i svih siadunjavih, bajatih i od šarenih krepapira perspektivnosti napravljenih iluzija — je potpuno.

U jednom intervjuu Sartre je govorio: „Čovek je slobodan, on ima sva sredstva da stvori svoju ovakvu ili onakvu egzistenciju. Njegova je veličina da ne beži od svesti i odgovornosti. Svojim hteći on nadilazi zatvoren krug“. Sada, ako izuzmemo Sartrovu ekvilibristiku ideja i ako bukvalno shvatimo značaj toga hteti a čitajući smo romana „Zrelo doba“, doći će do nesporazuma: zapitaćemo se, neminovno, da li je Matje uspeo da se uzdigne iznad „zatvorenog kruga“ svojim hteći. Jer, izvesno, da je tako, ne bi mogli da čitamo: „Već su mu oprobana naravoučenija nenametljivo nudila svoje usluge: bilo je tu epikurejstvo oslobođeno zabluda, nasmejanost praštanje, pomirenost sa sudbinom, ozbiljnost, stolicizam, sve što čoveku omogućava da natenane, značajki, sladi jedan promašen život“. Sasvim je jasno da se Sartre ne upušta u pouke nižeg reda o tome šta je promašen a šta nepromašen život. Možda je uslov svake

promašenosti lišenost u tome značajnom hteti, to je tako očigledno; sada, površinski shvaćen volutarizam nije mogao biti izuzet iz konsekvenci do kojih su nas doveli ili hteli da dovedu redovi romana „Zrelo doba“. Razlozi do kojih dolazimo pomoću racionalističkih analiza i umovanja na osnovu poredjenja filozofskih stavova ili na osnovu socioloških, u suštini svojoj simplicističkih analiza Sartrovog dela, — nedovoljni su kao pomoć jednom našem subjektivnom naporu da lako isplivamo, površno i narcisoidno, iz vilajeta (neću kazati ni tamnih ni svetlih vilajeta!) misli Sartrovog romana „Zrelo doba“, jer vilajeti života — nisu ni tamni ni svetli, dakle, tamni... Zavisnosti su, kao i uslovnosti, odveć primetne na užtrb subjekta!

Ovde moramo, za momenat, zastati na jednoj drugoj tački. Znamo da se ovde radi o bitnom pitanju koje, kao preokupacija, nije nikada napuštalo Sartra i, samim tim, nije bilo izuzeto iz njegovog dela. To je problem slobode, ne neke uopšteno date slobode društvu, već pitanje sloboda u subjektu i za subjekta; radi se, naime, o tome kako i na koji način subjekt doživljava svet oko sebe kao uslov svoga oslobođenja. Ali Matje autonomiju ličnosti oseća i želi da oseća, potpuni, naravno... Da li je to dovoljno da bi ga onemogućilo u konstataciji: „Tačno je, ipak je tačno: nalazim se u zreloom dobu“. Očigledno ne: zrelo doba, u ovom slučaju, izgleda da je najbolje razumeti kao simbol za rezignaciju pred onim što tako često, tako apstraktno ali zato i vrlo određeno nazivamo promašenim životom...

Kazano je već da se Sartrova misao, ustvari od njega obogaćen fond pre njega stvorenih formula egzistencijalizma — pre može da pokuša da se pobije racionalnim razlozima, nego da se usvaja. Čitanje Sartrove knjige „Zrelo doba“ to može da dokaze u punoj meri. Naime, mi se za ovu literaturu (a ona je jako literaturna!) emo-

cionalno vezujemo i mnogi stav a priori smo spremni da primimo. Razlozi su vrlo jednostavni: Sartre od povremenih vrlo ljudskih stanja osećanja uzaludnosti, ogorčenosti i promašenosti — formira apsolute, daje im vrednosti jedne trajnosti i dosledno sprovodi



ZAN POL SARTR

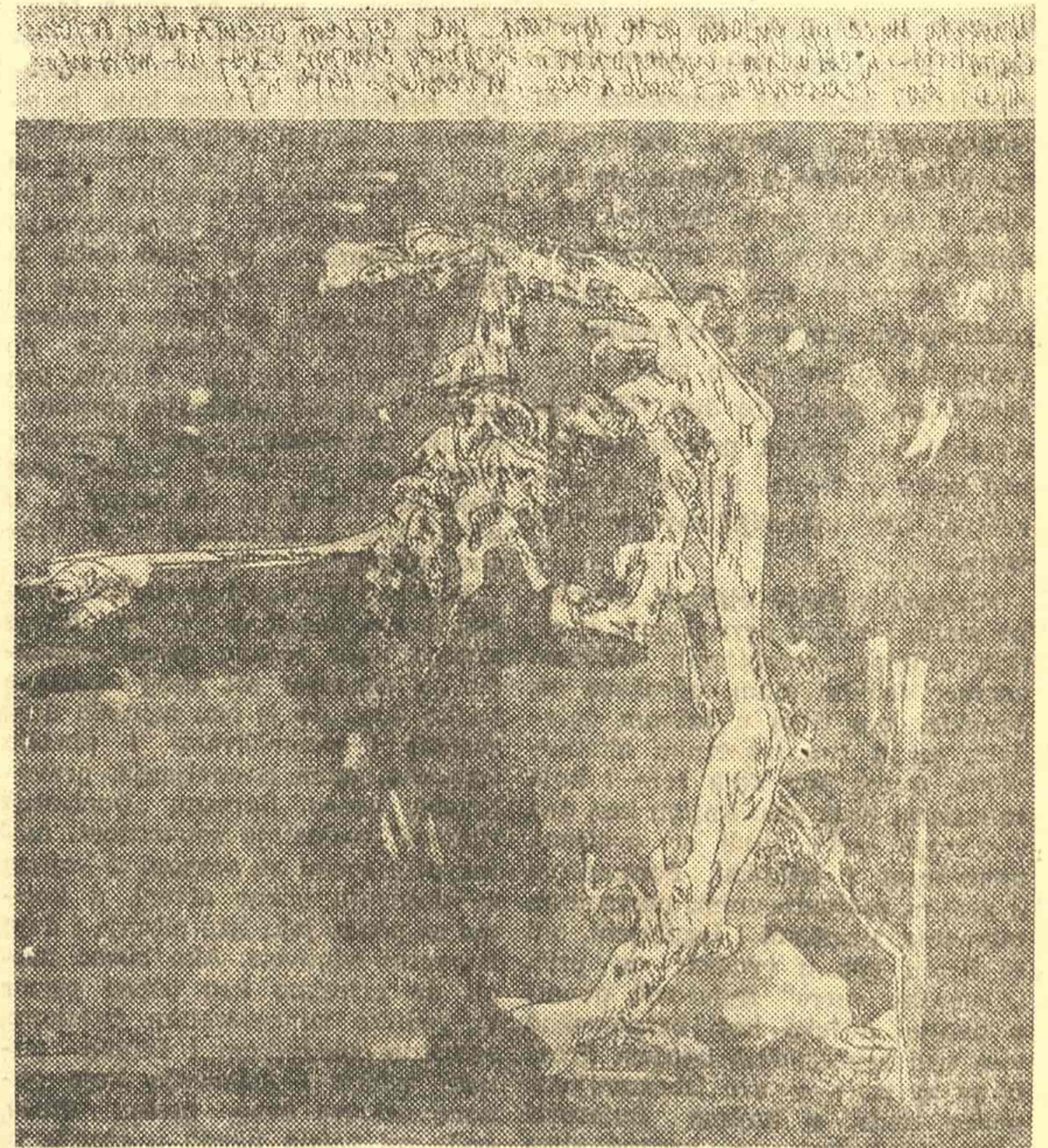
umetničko-filozofsku sugestiju u znaku jedne izjave koju čitamo u ovoj knjizi: „Ja, sve nešto činim, činim uzalud; rekao bi čovek da mi neko krađe posledice mojih postupaka; sve se dešava kao da bih uvek mogao da počnem stvor iznova. Ne znam šta bih dao kad bih mogao da učinim nešto što se više ne može popraviti“. Svi smo mi veoma načisto s tim da smo često (i da često, dakle, i sada!) imali jaku doživljaju uzaludnosti trajanja, nepora i svakog nastojanja. Definitivnost — za nas je, vrlo opipljivo, ostala nedohvatljiva... Svaka dovršenost koja se ne može popraviti, kao nemoćnost, ne dokazuje, naravno, ništa drugo do jalovost bitisanja i traganja za slobodom i otelovljenjima slobode u njenoj pojedinačnoj vrednosti: ostaje samo traganje, ništa više od toga, prosto:

uzaludnost koju Matje tako jasno shvata. Nije li ova uzaludnost dala izvesna prava Lafkadiu na opravdanja njegovog čina? Ali, te naše želje koje smo potajno gajili u svojim nižerazumskim oblicima: da se odvojimo od jedne ulice, da se emancipujemo od određenog kruga ljudi, jednog posla koji nam liči na lupanje „to pa to...“, naše želje da zgrabimo nedohvatno, a ipak ono što je sasvim na domaku ruke, — moramo priznati, ostale su samo želje i mnoga su koprcanja na putu sticanja sloboda, ostale su samo želje i, bitno, porazi, jer su bili porazi i sama koprcanja. Rekaoh bih da je neispunjena ŽELJA LJUDSKA, ona neumitna i puna svoje korozivne vrednosti, uvek i stalno obnavljajuće, rekao sam, neumitna, — problem koji je tako istinito i do bola humano afirmisan u ovoj knjizi kao implicita tragalaštva za slobodom, svakog tragalaštva koje se na tački jedne stvarne smrti (to je ono što se zove, tako obično ulazak u zrelo doba) pretvori u pomireničku, mudru sve-svejednost.

Ali pošto vilajeti života nisu ni tamni ni svetli, zato što su vilajeti života, zato se za „Zrelo doba“ emocionalno vezujemo, kao i za Ničeovo delo. Kažem, kao i za Ničeovo delo, jer u Ničeovom opusu, kao i u Sartrovom, unutrašnje protivurečnosti i antinomije, izrazi su otpora protiv svake „crno-bele“ klasifikacije i jesu u domenu misli kojoj je predmet doživljaj syeta od strane čoveka i etičke konsekvence tog doživljaja; a to, jasno, ne podleže „crno-belim“ bajatim definicijama o dekadentnosti osnovne misli, koju tako vidno afirmisanu srećemo u romanu „Zrelo doba“.

Najzad, zar se mnogi naš resume odnosa našeg ja prema drugom ne završava konstatacijom: „Ostajem sam. Sam ali ne slobodniji nego pre“? Zar to nije dovoljan razlog za susret sa ovom knjigom?

Branko PEIĆ



STOJAN ČELIĆ: KOREN

JEDAN VID ISTORIJE PESNIKA

Oni koji su pisali o Pasternaku rado su isticali njegovu usamljenost u čudnom panteizmu, u kome je skrivao lice od epohe, objašnjavajući svoj položaj biografijom svoga vremena. Tako je, po njemu, neodrživ i pokušaj stvaranja istorije pesnika, jer bi se ova morala sastojati od nevažnih činjenica koje svedoče o „ustupcima sažaljenju i prinudi“. Ova deklarirana skromnost, ustvari, potiče iz jednog glorifikatorskog odnosa prema suštini same umetnosti za koju je život — život pesnika, podređen zadacima služenja kultu — kreaciji jednog višeg reda stvarnog života, pristupačnog samo pesnikovom saznanju. Setimo se dečake zbuđenosti Pasternakove u „Zaštitnoj povelji“ kada je u Skrjabinovoj „rečenici“ otkrio „nekačku začudnu spremnost, koja se na zemlji ne može nagraditi“. I, valjda, koja je otvorena samo žedi pesnikove duše, kao jedina esencija umetnosti. A ova se ne može baviti čovekom, već samo njegovom slikom: jedino ona ne zaostaje za napredovanjem prirode, jedino su njene istine sposobne za večiti razvitak. Stvoren je krug sa čvornim tačkama — priroda, pesnik, umetnost, gde nadlična priroda pesnikova svojim stvaranjem prati i odražava večnu utakmicu drugih dveju veličina.

Ovaj pesnik retke kulture i interesovanja, posvećivan u tajne muzike i filozofije pre nego što se opredelio za poeziju, uneo je ovakvo intelektualističko shvatanje umetnosti već u prve pesničke zbirke. Kritika je naglašavala neiskazanost pesničkih zaključaka, onaj samotni razgovor pesnikova sa svetom svoje duše, komplikovan otustvom u njemu realnog čoveka što unosi jednostavnost u sve vrste relacija, dovoljan potrebama čistog nadahnuća. To je povlačilo za sobom određenu teškoću u razumevanju Pasternakovih pesama, karakterističnu za tu fazu renesanse ruske poezije. Za razliku od svoje literarne sabraće simbolista i futurista kod kojih su teškoće izvirale iz prirode njihovih pesničkih nalaza, Pasternakova složenost je rezultat specifičnih shvatanja poetskog objašnjenja sveta, intelektualizovanog do mere jedne kompleksne filozofije.

Intenzivni unutrašnji pokret koji raspoređuje poetske motive često na ivicu mračnih snova i jave i čini stvaralaštvo stihovski-hučnim i uznemirenim, kod Pasternaka usavršavan usmerenim ritmičkim i leksičkim izrazom, nerazdvojna je komponenta lirskog stava prema problemima kosmosa, za koji je svet pesničke fantazije „ogromno gnezdo spletno od zemlje i neba, života i smrti, i dvaju vremena, prisutnoga i odsutnoga“. Logički, hladni oblici poznate veze zemaljskog i kosmičkog sveta ne zadovoljavaju pesnika, i on jedini način poniranja u misterioznu suštinu stvari i pojava sagledava u umetnosti, zasnovanoj na intuitivnoj, stvaralačkoj vidovitosti umetnika. Tako uvučene u sferu pesnikovog interesovanja, stvari i pojave doživljuju magični preobražaj, otkrivajući nove sadržine i nove veze. Ne treba naglašavati da se o gradnji od problema, stila i tempa svakidašnjice, Pasternak je ovo nadmeno osećanje sveta prono kroz početnu fazu nastajanja revolucionarne poezije, smatrajući da je prava umetnost dužna da stoji po strani socijalne prakse. Zbirka „Iznad barijere“ ilustruje poziciju pesnika, koji odbija da bude svedok stvarnih zbivanja, povlačeći se pred „ružnim snom“ života. Ali, s druge strane, Pasternak će biti taj koji neće priznati zasluge jednog Hlebnikova, jer „poezija... ipak teče u istoriji i u saradnji sa stvarnim životom“. Na toj osnovi stiče se Pasternakova poezija radosnog osećanja postojanja, izvorna u nekoj transcendentalnoj veri u celishodnost duhovnog razvoja ljudske ličnosti sa revolucionarnim vremenom pesnikove mladosti. Revolucionarnu Pasternak prima blokovski, kao stihiju previranja i požara. Ona izaziva u njemu dotle nepoznati nemir, prekraja izbor njegovih tema, ukazuje na nove vidike. Tu se javlja epsko interesovanje kod Pasternaka. Poeme „1905 godina“, „Poručnik Šmit“ i „Spektorski“ uobličavaju pokušaj drukčijeg tretiranja stvarnosti, ali Pasternakova teza da je poezija smenjivanje stvarnosti osećanjem, stvaranje druge stvarnosti snagom osećanja, prodire i ovdje kao nosilac pasivnog odnosa prema epskim događajima i čini da umetnik u revoluciji zapazi samo momente odricanja od lične sreće.

Burna epoha probudila je u Pasternaku božan za sudbinu ličnosti, u prvom redu ličnosti umetnika. Objasnio je to najbolje na tragičnom primeru Majakovskog. U danima viših strasti „pesnikovo mesto“ je opasno, ako nije pra-

zno — pevao je on o neskladu umetnosti i zahteva socijalizma, videći u ovome samo ideal daleke budućnosti, koji poriče impulse i nadahnuća revolucionarne današnjice. U „Autobiografskom pokušaju“ je zapisao reči Majakovskog o njemu: „Vi volite munju na nebu, a ja je volim u električnoj žici“. Duboke, precizne reči, koje obelodanjuju nemogućnost jednog kompromisa.

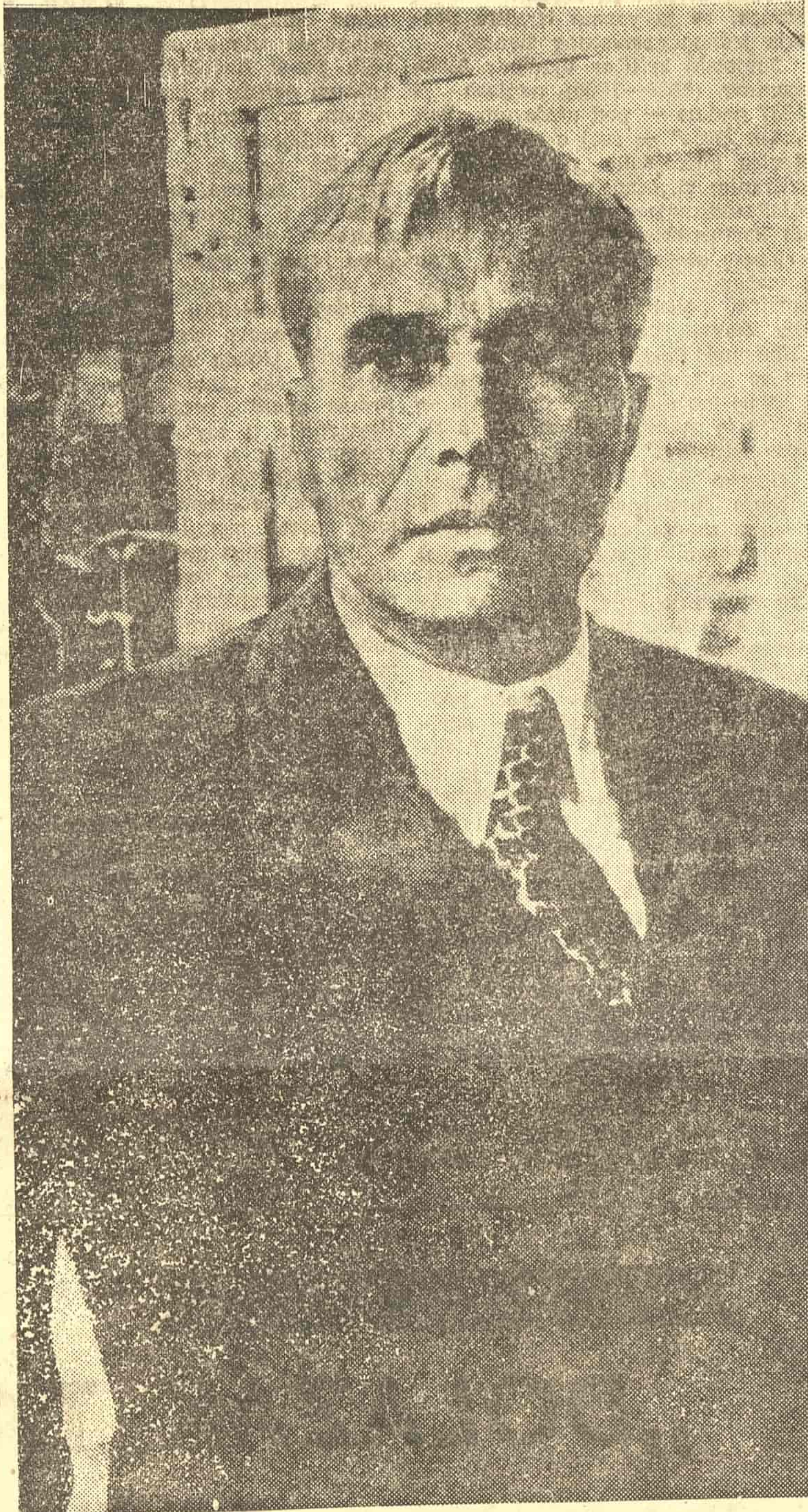
Marina Cvetajeva se varala kada je, objašnjavajući Pasternakovu sličnost sa svim velikim lirčarima, negirala postojanje jaza između pesnikove duše i detalja uskovitlanog sveta prirode. Tačno je da su

Možda će se nekada na ovoj deonici simbolika stvaralaštva u revoluciji omeđivati od bunjinovske vizije prošlosti, koja se ovdje zaustavila. Pasternak je morao učiniti jedan korak dalje od ove filozofije, „talasa“ — on je morao da utvrdi vrednost svoje usamljenosti, svojih misli i preživljavanja. Zaokret ka prozi bio je logičan izraz ove potrebi. Motivi za ideju „Doktora Živaga“ mogli su biti stari već četvrt veka. Za Pasternaka je to bila kriza poezije, kriza njenih oblika i

društva, pred kojom su i ratovi i revolucije samo organski pokretači, kvasac istorije, koju „ne stvara niko“, koja se „ne vidi, kao što se ne vidi rašćenje trave“. Takvo predosećanje slobode na završnim stranicama „Doktora Živaga“ ostaje za Pasternaka ne samo jedina, već i večna suština njena, čitaj se realizaciji može samo težiti. Već je negde istaknuto da je u ovim rezonovanjima rekapituliran stari Pasternak. Ali svrha umetnosti približena je u ovom romanu čoveku, većitim idealizmom svih ljudskih težnji, nedokučivom i dragom svetu ljudske patnje, koji puno opravdane dobija tek u budućnosti. Kamen-medaš kao da je poveren — u pravcu čudesnih oblika čovečnosti kojima su, kao nekada Pjera Bezuhovala, ispunjena sva maštanja doktora Živaga.

Izvesno je da je ono vanvremensko u pasternakovskoj interpretaciji sveta, obeleženo mirnoćom jedne usamljeničke kontemplacije, na mahove potiskivalo drhtaj nad sudbinom današnjeg čoveka. Ali to ne znači da se Pasternaku ne može pričati i drukčije, kao posebnom fenomenu današnje Rusije, koji ipak nema u sebi ničega što se ne bi moglo objasniti uslovima ruskog podneblja. Jer — ona čudna svoja, dečaka Moskva u koju su se uvek vraćali pesnikovi snovi, što se na završetku „Doktora Živaga“ pokazuje kao prava heroína čitave stvaralačke vizije Pasternakove, ono približavanje sudbini realnog čoveka, melodiozno izranjanje ljudskih patnji i bolova iz panorame nepregledne, ruske prirode, nagoveštava prihvatanje jednog pesnika sa istorijom svog pesničkog razvitka, ruskom tradicijom, koje usavršava predstavu o duhovnoj strukturi čovekovih meditacija i osećanja pod savremenom ruskom klimom. Predstavljen poređenjem sa Odnom, Eliotom i Eljarom, otkrivan srodnostima sa poetskim temperamentima Prusta i Rilkea, obogaćivan i komplikovan raznim vidovima asocijacija, Pasternak nam u sutonu svog života nudi jedno intimnije poređenje — s Ljermontovom, ponovo otkriveno i osveženo, s protegnutom strelom zamišljenog nastavka Ljermontovljeve poezije. Nedavno ga je Erenburg nazvao jednim od najvećih savremenih pesnika i najegotističnijih ljudi koje poznaje — dve Ljermontovske osobine koje se u socijalizmu ne izuzimaju. U njima sadržano: jedno nemirno stvaralaštvo, pesnikovo nezadovoljstvo njegovim oblicima, nesavremena mada originalna filozofija i pokušaj njenog izmirenja sa strošom, najužom stvarnošću pesnikove domovine. I jedan iznenađan dar — Nobelova nagrada — pomalo danajski u poznatim okolnostima, ali kao zamisao pun priznanja i divljenja muževnosti i ponosu, za koji treba verovati da je priznanje njegovom narodu čija je sudbina napajala sve vizije Pasternakove najintimnije inspiracije.

Milivoje JOVANOVIĆ



BORIS PASTERNAK

domašaja u vremenu koje iziskuje jednu višu vidovitost u realnim ljudskim odnosima. U pismu izdavačici jednog urugvajskog časopisa koja je izražavala svoje divljenje njegovoj lirici, Pasternak je pisao da u vremenu kada se pomalja jedna potpuno nova epoha sa novim zadacima u ljudskom srcu i ljudskim vrednostima „pojedinačni, tu i tamo rasuti stihovi više nisu posredno sredstvo za meditacije o tako svečanim, tako mračnim i tako novim stvarima“. Zaokret je imao nekoliko aspekata. Sužavanje subjektivističke kontemplacije na raširen epskog prikaza događaja. Prevazilaženje lepršave fragmentarnosti poezije, dobijanjem jedne organske celine, sa melodiozno-poetskim tonom. Nova misaona perspektiva, nastala revalorizacijom duhovnih vrednosti vremena u intelektualnoj oazi Peredelkina, u svetu Biblije, Getea, Rilkea i Tomasa Mana, izražena u jednoj novoj koncepciji slobode. Primenjujući tolstojevski manir komentiranja događaja, u lirskim i filozofskim pasadžima, autor je sklon da veruje da su događaji čiji je svedok bio kao intelektualac i umetnik samo prelazna faza svetske istorije, preludijum radanja nečeg novog i istinski velikog. Pasternak se nigde ne upušta u saznavanje sadržine i granica te slobode, neprikosnovene i neodoljive u svom nastupanju. Samopouzdanje s kojim on dočekuje njen dolazak potiče iz stare misli o transcendentalnoj povezanosti prirode, čoveka i

možda će se nekada na ovoj deonici simbolika stvaralaštva u revoluciji omeđivati od bunjinovske vizije prošlosti, koja se ovdje zaustavila. Pasternak je morao učiniti jedan korak dalje od ove filozofije, „talasa“ — on je morao da utvrdi vrednost svoje usamljenosti, svojih misli i preživljavanja. Zaokret ka prozi bio je logičan izraz ove potrebi. Motivi za ideju „Doktora Živaga“ mogli su biti stari već četvrt veka. Za Pasternaka je to bila kriza poezije, kriza njenih oblika i društva, pred kojom su i ratovi i revolucije samo organski pokretači, kvasac istorije, koju „ne stvara niko“, koja se „ne vidi, kao što se ne vidi rašćenje trave“. Takvo predosećanje slobode na završnim stranicama „Doktora Živaga“ ostaje za Pasternaka ne samo jedina, već i večna suština njena, čitaj se realizaciji može samo težiti. Već je negde istaknuto da je u ovim rezonovanjima rekapituliran stari Pasternak. Ali svrha umetnosti približena je u ovom romanu čoveku, većitim idealizmom svih ljudskih težnji, nedokučivom i dragom svetu ljudske patnje, koji puno opravdane dobija tek u budućnosti. Kamen-medaš kao da je poveren — u pravcu čudesnih oblika čovečnosti kojima su, kao nekada Pjera Bezuhovala, ispunjena sva maštanja doktora Živaga.

Boris PASTERNAK

USPOMENI DEMONA

Noćima se vraćati znao
Kroz plavet glečera, od Tamare,
I kril'ma je označavao
Kraj kriku, košmaru, tom bez jare.

Nit jec'o, nit previj'o sebe, kruta,
Išibanog, ranjavog, sred jamā,
Tu samo ostala je ploča žuta
Iza plota gruzinskoga hrama.

Kao grbavica tmurna
Pod rešetkom sēn se ne krevelji, nit krije,
A za knjeginjicu, zurla
Kraj kandila, bez daha, raspitivala se nije.

Al' blēs se probiō
Kroz kosu i, ko fosfor, tinjo je bleđi,
I Velikan nije čuo, tijo,
Kako počē od briga Kavkaz da sedi.

Kraj prozora, u blizini;
Češljajuć burnusa ta vlakna cela,
Klēs se ledu na visini,
Spi, draga, doć ću, ko lavina bela.

Preveo M. M. PEŠIĆ

SUSRET

I jurnu voda iz oluje,
Sa tla, iz čevi, preko plotova.
U dva i četir ona tu je,
A ni pred osvit nije gotova.

Na vodu, kao trošne halje,
Vetar je stoput proburazio.
Sve do Podoljska, pa i dalje,
Ti ne bi žive duše spazio.

Pred osvit, kao teška slika
(Pejzaž na kom se boje cakle),
U vodu buć sa stepenika
Umorno „Zbogom! Sutra, dakle!“

U inje iz ledene torbe
Dremljivi prostor je prurušen.
Kraj martovske paprene čorbe
On kašije, aljkav, narogušen.

S martovskom noću pesnik hođi.
Prepirka putem je ispredeņa,
Sa zborišta ih kući vodi:
Pejzaža onog ruka ledna.

Odmiću oni, koraka brza,
I katkad zure netremice
U avet jednu što se trza —
Čas vidiš, čas ne vidiš lice...

A to je osvit. I sad, preko,
Amfiteatra, slutnjom stvorenog,
Ka obadvoma juri neko —
„Sutra“ iz ovlaš izgovorenog.

Jureći, smešta već u ramove,
Što ih uza se uvek ima,
Drveće, bi'je, zgrade, hramove —
Da budu čudni k'o u snima.

Preveo Lav ZAHAROV

DOLAZI ZIMA

Otvorili su vrata, a u kujnu se ko para
Uvukao vazduh spolja.
I sve je najednom postalo staro,
Kao u detinjstvu, večerima takvim.

Suvo i tiho vreme.
Na ulici, na pet koračaji
Stoji, stideći se, zima kraj ulaza,
Neodlučno...

Kao da je došla po prvi put.
U sede daljine novembra,
Gube se ive, kao slepe,
Bez tojage i vodiča.

Sledena je reka, i smrznuta vrba
A popreko, na goli led,
Kao ogledalo na stočić
Navaljen je crni nebeski svod.

Pred njim, na raskršću
Upola zavejanom
Breza sa zvezdom u kosi
U njegovom ogleda se staklu.

Preveo Milan ČOLIĆ



MLADEN SRBINOVIC: RATNIK I DEVOJKA

Spor o Pasternakovoј poeziji

Kad na mome čelu bude hrast
ko bik od kamena, a vjetar gorske stijene cijepao
u njegovu granju, po tvom će se čelu kotrljat
okrugli morski šljunak opasan zlatom.
O kako je lijepo uz jadransko žalo biti pogreben,
gdje se ne čuje huka sjevernih rijeka,
Naliti će mi uši zemljom, s moga će čela bik od stijene rikati
u gluhu panonsku noć,
a tebi će val u uho šaptati.

Šta su kovači srebra! — Tvoje je čelo bilo bistrije
od vode u koju se prelije zvak.
Ko pomorac nad kartom, nadnesen, ja sam po njem tražio
kretanje moga života i put posljednjih zvijezda.
Po njemu se bijelom sada kotrlja
okrugli morski šljunak opasan zlatom.

Uvijek si voljela kamičke i plesti zelene mreže
zamišljene i visoke jedrilice od konaca
ljuljati.
Jadranska obala tone, srušit će se čempresi na koljena
ispred tebe, i noć će biti mračna.
Sad ti šljunak šapće, ti se smiješiš, zlatni šljunak poigrava
po tvom čelu.
Mjesec nabijen bronce i krvi, ponoć se miješa s vodom
nigdje nikoga, da kriknem, ti pružaš prste kremene
i mreže pleteš, na valima se ljuljaju
visoka jedra končana.

Bik kameni sjedi na mom čelu. Ova mutna tuda noć
te je poplava zemlje.
Maslino moja, proploči nada mnom u studenom,
oblij me crnim uljem.

Jadransko more leži s razbludnom jugovinom zavaljeno
Konji od vode jure, mjesec grize oblake,
mrtvi moji pomodri, crnim vinom obliveni.
Bik kameni s moga čela urliče
u nebesa tuda, žutom zemljom natovarena.
Vrti se zemlja u nebu, mlinski kamen, raznijet će začaranu noć
Teška kosa pod pijeskom, a licem okrenuta moru,
kako li ti svijetlom prsa zasipa,
Što val zagne, za njim zavzoni
biserte i staklarija.

Potonut će naša obala, srušit će se čempresi na koljena,
ko krijesnice planktoni će srušiti, bit ćeš vječito nasmijana,
a oči će tvoje, sjajne, sa dna zaustavljat brodove.
S moga će groba bik od stijene rikati
u gluhu panonsku noć.

Petar GUDELJ

MUZIKA

ELEKTROPNEUMATIČKI DŽIN

U velikoj dvorani Doma sindikata
montirane su nedavno prve orgulje
u Beogradu. Prvi koncert na
novonabavljenom instrumentu izveo
je mladi nemački orguljaš, Ginter
Fischer, 30 oktobra 1958. Koncert
je ponovljen idućeg dana, a dole
potpisani održao je, iz ugla svoje
samotne sobe i u prisustvu mno-
gobrojnih muzičko-istorijskih vizi-
ja, sledeći pozdravni (unutarnji)
govor znamenitom muzičkom doga-
đaju Beograda.

Na svom velikom putovanju kroz
vreme, skoro čitavu hiljadu godina
pre no što će se moj narod nase-
liti na ovom poluotoku, ti si, elek-
tropneumatički džine, — tada ma-
len, sve pre no džin, — provodio
svoje detinjstvo sasvim u blizini,
u krajevima južnijim od onih u
koje će naši pretci tek doćije stići:
zvao si se tada hidraulos i slu-
žio si širokim, svetovnim, zemaljs-
kim ciljevima. Šturi su podaci o
tome kako si se održao za vreme
strašne najezde Huna, ali pošto su
te vizantijski monasi doneli fran-
kačkom kralju na dar onda kada su
južna slovenska plemena već uve-
ličko vršila napade na Vizantiju, na-
dirući ka Dunavu i preko Dunava,
u predele sa njegove desne obale,
ti si morao, pod imenom portativa,
i stavljan na sviračeva kolena, pro-
muklo brujati i sirovo graktati, u
tom prolazanju, u tom naseljava-
nju evropskog zapada, baš i kraj
uštija naših praotaca. Naše je da-
leko poznanstvo, makar i u jednom
sasvim drugom vidu (tvom i našem
vidu) — sasvim davninašnje. No ka-
da je, 1054 godine, burna svada
između vizantijskog sveštenstva i
papske vlasti konačno podelila hri-
šćansku crkvu na katoličku i pra-
voslavnu, našli su se putevi za čit-
av milenijum razišli. Tamo, na za-
padu, broj tvojih cevi (svirala) ra-
stao je, tvoji mehovi su se usavr-
šavali, tvoji registri postajali su
sve celishodniji i tehnički dotera-
ni, početkom XIV veka u konstruk-
ciji tvog mehanizma pojavio se i
pedal (klavijatura po kojoj se svi-
ralo nogama) — a zakoniti tok
društvene istorije primicao je sud-
bini srpskog naroda kosovsku ka-
tastrofu i jedan viševakovni režim
u potlačnosti i ropstvu; bez mno-
go, mnogo čega pa i bez plemenite
muzike orgulja, bez tebe, džine.

Zato, na svom velikom putovanju
kroz prostor ti si se odomao u
Italiji, Austriji, Nemačkoj, Fran-
cuskoj, u tolikim zemljama evrops-
kog zapada, ali te u Srbiji, ni za
Turaka ni u decenijama sirotova-
nja u krvavo stečenoj, vazda ugro-
žavanoj slobodi, nikako nije moglo
h.ti. Bio si nam, doduše blizu, kod
bratskih naroda: starinski zapisi te
pominju od 1365 god. u Markovoj
cerkvi u Zagrebu, među tvojim u-
zornim graditeljima pominje se,
1546, Ivan iz Varaždina, od polo-
vine XVII veka piše se o tebi i u
Sloveniji a već Fran Ks. Križman
iz Rihemberka, „na Godišem“, or-

guljaš je evropskog glasa i ugleda,
krajem XVIII v. Petar Nakić, se-
ljački sin iz okoline Knina, imao
je u Veneciji nadaleko čuvenu ra-
dionicu orgulja i, po rečima muzi-
kologa dr. Širole, od njih se „pet-
naestak i danas još nalazi u Dal-
maciji“.

Uzaludno je danas postavljati pi-
tanje, šta je muzička kultura u
Srbiji istorijskim tokom stvari iz-
gubila (ili, propustila da stekne),
ostavši bez doživljajnih iskustava
sa orguljskim delima Bukstehudea
ili Freskobaldia, sa koralnim pre-
digrama Johana Sebastiana Baha,
sa orguljskom literaturom iz peri-
oda romantičarske „renesanse Ba-
ha“, sa Listom. Regerom, Cezarom
Frankom, Sen-Sansom. Ali nije u-
zaludno, nego je baš dobro i, mi-
slim, umesno, danas sa radošću
pozdraviti nastanjanje prvih, u-
sto moćnih, tehnički visoko perfek-
turiranih orgulja usred Beograda.
Jer, otkako su, od pre dva stoda
godina na ovamo, orgulje prestale bi-
ti isključiva povlastica crkve i nje-
zinog filozofsko-poetskog duha, ot-
kako su one prodrle u koncertne
dvorane, veliki mehanizam ovog
„instrumenta nad instrumentima“
postajao je iz godine u godinu sve
kompleksniji, sve savršeniji, a vi-
soki stupanj tehničkog progressa u
građenju te drevne mašinerije o-
mogućio je da makar i tako doc-
kan, tek od danas, zamašno pod-
ručje orguljskog sektora muzičke
kulture kod nas, u našoj sredini i
našim duhom zadojenoj specifič-
noj klimi, otpočne baš sa tobom,
cenjeni i voljeni elektropneumatički
džine.

Tvoju blagotvornu društvenu ulo-
gu i funkciju ja, uostalom, i ne vi-
dim jedino u brzom nadoknađivanju
svoga onog što je u našoj muzič-
koj kulturi vekovima izostajalo.
Došao si nam i postao naš u trenu-
tiku velikih astronomskih pothva-
ta i osvojenja, samim svojim zvuc-
nim potencijama predodređen si za
muziku sfera, za podizanje ljud-
skog duha ka svetskim i vasioniskim
pitanjima. Filozofsko-poetskim na-
ponima i stremljenjima naših mla-
dih stvaralaca, najdubljih i du-
hovno najzreljih među mladima, ti
si u stanju da podneseš i staviš na
raspoloženje onu živu materiju
zvuka sa čijim se kombinatoričkim
rešenjima srećno i spasonosno mo-
gu prevazići lična i privatna jada-
nja, lišena gordog saznanja o za-
konitoj prolaznosti sveta. U tvojim
divovskim multipleksnim pluć-
cima može da zazviđi vetar heroj-
skog veselja nad susretom sa sa-
znanjima od kojih smo se klonili,
pribegavajući naivnim sentimental-
nostima. Ti, elektropneumatički
džine, kriješ u sebi mogućnosti za
muzički izraz svega onog što je u
ovom današnjem i našem svetu no-
vo, i u to ime — budni nam do-
brodošao!

Pavle STEANOVIĆ

Svoju odluku da ovogodišnju No-
belovu nagradu za književnost do-
deli Borisu Pasternaku žiri šved-
ske Akademije nauka motivisao je,
23 oktobra, značajem Pasternako-
vog doprinosa savremenoj poeziji
i epskih tradicija Rusije. Međutim,
u Moskvi se stalo na gledišta da iza
ove motivacije stoje isključivo
drugi razlozi i pobude, vezani za
Pasternakov roman „Doktor Živa-
go“ (objavljen, kao što je poznato,
samo van granica SSSR-a), odnosno
za sadržinu toga dela, koje je mo-
skovski časopis „Novij mir“ (Novi
svet) 1956 godine odbio, ocenivši
ga kao istorijski neobjektivno u
prikazivanju revolucije, građanskog
rata i postrevolucionarne stvarno-
sti, antidemokratsko i daleko od
bilo kakvog razumevanja narodnih
interesa.

Sva dalja javna reagovanja u
SSSR-u na Pasternakovu nagradu
bila su u znaku takvog odnosa i
prema ličnosti Pasternaka, i prema
njegovom romanu. „Literaturnaja
gazeta“, organ Saveza sovjetskih
pisaca, donela je članak u kojem je
rečeno da je štokholmska odluka —
akt uperen protiv sovjetske drža-
ve, brižljivo smišljena ideološka
diverzija, a „Pravda“ je pisala o
„Doktoru Živago“ kao o zlobnoj
kontrarevolucionarnoj paskvili. Sa-
vez sovjetskih pisaca isključio je
Pasternaka iz članstva.

Na sednici plenuma CK Komsomla
njegov prvi sekretar Semičasni
uporedio je Pasternaka sa
svinjom, pri čemu je dodao da
„svinja ne pogani tamo gde jede
ili spava“, dok je Pasternak i to
učinio.

Napađnut kao neprijatelj, kao
unutrašnji emigrant, kome bi tre-
balo oduzeti sovjetsko državljan-
stvo, Pasternak, koji je inače 24
oktobra izjavio stranim novinarima
da je veoma obradovan dodeljiva-
njem Nobelove nagrade i zatim
telegrafski izrazio zahvalnost šved-
skoj Akademiji, odbio je u kasni-
jem telegramu da nagradu primi.
U tom drugom telegramu on kaže:
„Vodeći računa o smislu koji se
pridaje ovoj nagradi u društvu kome
pripadam, odričem se nezasluz-
ljene nagrade koja mi je dode-
ljena“.

U vezi sa izlaganjem Semičasnog,
koji je rekao i to da se za Pasternak-
ov odlazak iz SSSR-a ne bi či-
nile, nikakve prepreke, Pasternak je
uputio pismo CK KP SS i lično
Hruščovu. Izjavivši da ne želi od-
lazak iz zemlje, koji bi za njega
značio isto što i smrt, Pasternak je
molio da se prema njemu odustane
od takve mere. Završna reče-
nica pisma glasi: „Ruku na srce,
ja sam ipak nešto učinio za sovj-
jetsku literaturu i još mogu da
joj budem od koristi“. Istovremeno
je agencija TASS demantovala ve-
sti, prema kojima je Pasternaku
onemogućeno da otputuje radi pri-
manja nagrade.

U celom svetu praćen je sa iz-
uzetno živim interesovanjem razvoj
dogadaja u vezi sa dodeljivanjem
Nobelove nagrade Borisu Paster-
naku.

Još u godinama mladosti Borisa
Leonidoviča Pasternaka njegovo
pesničko stvaranje postalo je pod-
ručje sukobljavanja veoma različi-
tih, suštinski nepodudarnih ocena,
i to na širokoj skali od divljenja,
oduševljenja, težnje da se što bli-
že pride jezgri Pasternakovih po-
etskih preokupacija, pa do najod-
lučnijeg i oštro iskazanog odbaci-
vanja sveta i prosedea ovog pe-
snika.

Može se sa razlogom konstatovati
da spor o Pasternakovoj poziji
traje — menjajući svoje oblike,
intenzitet a i izvesne sadržine —
gotovo koliko i sama ta poezija,
skoro četiri i po decenije. Svojom
prvom zbirkom stihova, „Bliznac u
oblacima“ (1914), Pasternak se u
znatnoj meri bio afirmisao kao
pesnik koji, ne prihvatajući duh
tadašnjeg ruskog pesničkog sim-
bolizma (istina, već onemoćalog u
silaznoj, završnoj fazi svog postoj-
janja), očigledno nije voljan da u
svemu poveže svoju poeziju ni sa
mladim futurizmom, koji je inače
zaceo bio bliži Pasternaku. Autor
„Bliznaca u oblacima“ težio je da
kaže u poeziji svoju reč, ne ve-
zujući se do kraja ni za jednu od
tadašnjih književnih grupacija, i
upravo to obeležje njegove poezije
izazvalo je naročito živa i razno-
vrna reagovanja.

U tridesetim godinama više sovj-
jetskih autora ocenjivalo je Pa-
sternakov pesnički opus uglavnom
ovako:
Boris Pasternak je pesnik veoma
snažnog lirskog temperamenta.
originalan kako u svom unutarnjem
doživljaju, tako i u načinu kazi-
vanja, on je majstor čija je pe-
snička reč, veoma složena, često
nejasna i okrenuta jedva slutljivim
sadržinama, ipak prožeta velikim
intenzitetom. Ali taj pesnik skoro
uvek stoji postrani od onoga što
se događa u zemlji, ne polazi od

njene stvarnosti, ne prebiva u njoj,
ne stvara radi nje, već svojom
poezijom kreira i uobličava jednu
sasvim posebnu, vlastitu, izrazito
subjektivnu, takoreći hermetički
zatvorenu realnost ili intimnu vi-
ziju. Zato je Pasternakova poezija
izvan tokova sovjetskog života, za-
to se ona kreće u svom posebnom
krugu, koji je, po ovoj oceni, uzak
i vanvremenski. Drugim rečima,
pesništvo Borisa Pasternaka je u
znaku krajnje individualističke kon-
cepције, koja, i pored sve samoni-
kosti i lirске upečatljivosti svojih
poetskih ovapločenja, i pored snage
pesnikovog temperamenta, nema
prave životne moći; ustvari, ono
ne pripada ni epohi u kojoj Pa-
sternak stvara, ni sredini u kojoj
stvara; to je veoma izrazita poe-
zija jednog „privatnog života“.

Sovjetski kritičar Vladimir Alek-
sandrov (1898—1954) napisao je
1937 godine — pod naslovom „Pri-
vatan život“ — esej o stvaralaštvu
Borisa Pasternaka, protkan gore
citiranim shvatanjima, iako je u
Aleksandrovijevom tekstu rečeno
da Pasternakova poezija, ne čineći
vrhunac sovjetskog pesništva, ipak
predstavlja značajnu pojavu. Alek-
sandrov polemisiše s onima koji se
bez ikakve rezerve oduševljavaju
stihovima Pasternaka i upozorava
da se „pitanje pesnikova majstor-
stva ne može odvojiti od pitanja —
kakav je pesnikov odnos prema ži-
votu i ljudima“.

Upravo u domenu ovog drugog
pitanja Aleksandrov teži, dugoše
mirnim tonom, da prikaže Paster-
nakov pesnički svet kao proizvod
jedne intimne i usto sitne fikcije,
kao stvaranje koje je „cilj za se-
be“ i koje se često pretvara u „ar-
tikulacionu gimnastiku“, u neku
vrstu skrivalice sa gustim spletom
linija u kojem, recimo, treba pro-
naći — okretanjem slike — skri-
venog lovca... Kako smatra Alek-
sandrov, poezija Pasternaka je e-
goistička „umetnost za sebe sama“.

Motivacija drugih, ranijih i ka-
snijih negativnih sudova o Paster-
nakovoj poeziji kretala se pravcem
sličnih zaključaka, pri čemu je ton
naročito poostren 1948. u godini
kada je u SSSR-u izišla poslednja
knjiga Pasternakovih originala —
malu izbor iz njegovog dotadašnjeg
stvaralaštva. Aleksej Surkov je te
godine veoma oštro napao Paster-
naka, obeleživši njegova dela kao
tekstove koji su tuđi i potpuno ne-
potrebni sovjetskom čoveku. Godi-
ne 1954, kad je u moskovskom čas-
opisu „Znamja“ (Zastava) izišla

rukovet od deset pesama iz roma-
na „Doktor Živago“, na kojem je
Pasternak tada radio, kritičar Vla-
dimir Jermilov reagovao je u
„Pravdi“ člankom koji je, iako bla-
že intoniran, bio na liniji Surkov-
ljeve ocene.

Međutim, s vremena na vreme
dolazila su do izražaja i povoljna
mišljenja. Ona su posredno, ne vo-
deći direktnu polemiku, ipak ospo-
ravala tačnost mišljenja Aleksan-
drova, Surkova, Jermilova i mnogih
drugih. Takva mišljenja su ukazi-
vala na potrebu da se poeziji Bo-
risa Pasternaka pride drukčije, sa
pozicija koje bi omogućile da se
ta poezija realno, svestrano sagleda
i shvati, i pored svega što je u
njoj „pasternakovski“ sporno. Za
takav odnos prema Pasternakovim
stihovima zalagao se, naprimer, pe-
snik Pavel Antokoljski, koji je u
jednom ogledu o Pasternaku, objav-
ljenom početkom 1945 godine, iz-
neo mišljenje da je snaga ovog
pesnika upravo u fragmentarnosti
njegovih stihova, čija nedorečenost
duboko i vibratno nagoveštava
nastavak, razvoj, lepa i uzbuđujuća
produbljenja. Pasternakova poezija
— piše Antokoljski — „...očarava,
ne daje poslednji odgovor, i po-
novno, i ponovo obećava da će nas
očarati“. Možda to i jeste prava
poezija? Ne „možda“, već zaceo.
Prema oceni Antokoljskog, značaj
Pasternaka u sovjetskoj poeziji je
veoma velik, a njegova knjiga „U
ranim vozovima“ (1943) svedoči da
je pesnik „dostigavši potpunu zre-
lost, postao jasniji i jednostavniji,
a njegov odnos prema životu, sre-
dini, prirodi — čovečniji“. Analizi-
rajući Pasternakovu zbirku, autor
ogleda ističe, naprimer, da je pe-
snik čovečno i oduhovljeno razvio
motiv jutra, odnosno motiv mlado-
sti, i da jutro kod Pasternaka
postaje „učesnik neprekidnog stva-
ralačkog čina, tj. učesnik nadahnu-
ća samog pesnika“. „I čitalac je
spreman da mu se odazove, uzbu-
đen i obogaćen ovim nemirnom. U
tome je tajna Pasternakove lirike,
njegov delovanje i sugestivnosti —
čak i u slučajevima kad je ona
(oprosti joj, bože, taj preteški greh)
zamagljena i nerazgovetna“, — pi-
še Antokoljski.

Dvanaest godina kasnije, 1957,
Antokoljski je na jednom sastanku
sa lenjingradskim omladincima, dao
veoma pozitivnu ocenu Pasterna-
kovog pesništva, što je izazvalo
oštru zamerku kritičara Aleksandra
Dimšica na plenumu sovjetskih
pisaca.

Među sovjetske pisce koji su iz-
nosili povoljne sudove o poeziji
Pasternaka spadaju Jurij Olješa i
pesnikinja Vera Inber. U književ-
nom portretu Eduarda Bagricskog,
jednog od najboljih postoktobarskih
pesnika, Olješa priča o tome kako
je Eduard propagirao među prij-
ateljima dobru poeziju, a u njenom
sklopu — stihove Pasternaka. Još
afirmativnije zvuči jedna stranica
iz dela Vere Inber „Nadahnuće i
majstorstvo“ (1957): pesnikinja
priča da ina policu s najomiljenijim
knjigama, i jedna od njih je
knjiga Pasternakovih stihova.

Pročitavši Geteova „Fausta“ u
prevodu Borisa Pasternaka, Kon-
stantin Fedin, kako se vidi iz nje-
gove knjige „Pisac, umetnost, e-
poha“ (1957), uputio je pesniku
pismo, inspirisano oduševljenjem
koje je ovaj prevod izazvao kod
autora „Gradova i godina“. Fedin
nije prišao Pasternakovom prevodu
kao reprodukciji, već kao ostva-
renju pesničkog talenta koji „pro-
dubljeno prenosi maštu i dušu“. Samo
Pasternakova „sloboda stiha
i njegova neiscrpna inventivnost
u pronalaženju reči, njegovo jezič-
ko osećanje“ bili su kadri da se
uhvate u koštac sa izuzetno slož-
nim stihovima Getea... — tako
glasi Fedinov zaključak.

Olješa, Inber i Fedin nisu dali
razvijenije ocene Pasternakovog
pesničkog stvaranja. To su manje-
više uzgredne opaske, ali i one su
interesantne, jer deluju kao sve-
dočanstva o priznanju značaja poe-
zije o kojoj je reč. Jedno takvo
svedočanstvo nalazimo i u slavnom
tekstu Majakovskog „Kako se prave
stihovi“, kao i u delima Nikola-
aja Asajeva, doajna sovjetskih
pesnika, Kornjeja Čukovskog, ese-
jista i autora poema za decu, u
jednom obimnom članku kritičara
Sofije Štut, koja je pisala da Pa-
sternakovo stvaranje, i pored sve-
ga što je u njemu za osporavanje,
predstavlja vidnu tačku na „karti
sovjetske književnosti“. Članak Sofi-
je Štut, objavljen pre dve godi-
ne, skoro se podudara, i vremen-
ski i po smislu, sa replikom autora
romana „Volokolamski drum“ Alek-
sandra Beka, koji je na jednom sa-
stanku sovjetskih pisaca pitao: za-
što se ne bi objavila knjiga Pa-
sternakovih dela?

Tako je poezija Borisa Pasternaka
ka decenijama bila praćena u Sov-
jetskom Savezu mnoštvom suprotnih
sudova i ocena, uz vidnu broj-
nu prevagu onih negativnih

Milan ZARIĆ

SAVREMENA PROZA

„DOLAZAK TAMARE“

PRVI ČIN

(Inina soba. Osrednje nameštena. U uglu kraj
prozora klavir. Preko puta njega prilično široka sofa.
Negde na sredini sobe nalazi se sto. Primaknut sa-
svim uza zid. Kraj stola jedna velika vaza, a u njoj
ruža od voska).

MATROZ: Zašto si zamišljena tako?

INA: Ni sama ne znam, možda od radosti to do-
lazi. Ili je to pak onaj opojni umor.

MATROZ: Ne bih rekao da je zadovoljstvo to što
ti vidim na licu i zenama.

INA: Zar čemo sada o tome govoriti ili nemaš šta
drugo da mi kažeš. Zaboravimo. Sedi bliže meni.

MATROZ: Imam puno reči za tebe. Ali ne volim
taj bol što se često javlja u tebi. Zašto patiš?

INA: Ne govorimo o tome više. Gledaj pada list
jedan na krošnji kraj prozora.

MATROZ: Da, stigla je jesen...

INA: Uskoro ničeg neće biti toplog osim tvoje
ljubavi.

MATROZ: I tebe... Reci mi samo još ovo: da li
me zaboravljaš kad tako toneš u taj svoj očaj. Reci.

INA: Teško da bih mogla da te zaboravim ma gde.
Upošte teško zaboravljam.

MATROZ: Tu možda leži uzrok tim svinutim usna-
ma, i očima čiji sjaj gasne i zuri u ništa.

INA: Opet o tome. Rekla sam ti već da je sve
svršeno i da više ni ime ne pamtim.

MATROZ: Ne verujem.

INA: Znaš koliko sam te puta i koliko molila da
ne govoriš više o tome.

MATROZ: Ali ta tvoja tuga stalno me nagoni
na to.

INA: Onda ni sam ne shvataš kako o neprijatnim
stvarima govoriš, i remetiš moje sećanje i mir na
svoju štetu. Zaboravila sam, kažem ti.

MATROZ: A ne pitaš da li sam i ja zaboravio.

INA: Ti? Sta si ti imao da zaboravljaš?

MATROZ: Meni je još teže da iščim iz sećanja
sve to.

INA: Jednom sam ti rekla, ako ti je teško idi,
ako ne možeš da se pomiriš idi.

MATROZ: Opet postaješ gruba.

INA: Ne, ali čudna mi je i odvratna ta tvoja
upornost da vladaš nad svim mojim, pa čak i onim
što je bilo pre tebe, dok me nisi znao i dok te ja
nisam znala.

MATROZ: Oprosti...

INA: I da spominješ time glupi smisao slučaja da
se nismo srel i dve godine ranije.

MATROZ: Bili bi spokojni sad.

INA: I ne bi imali šta da zaboravljamo.

MATROZ: Prestanimo da govorimo o tim stvarima.

INA: Ja sam ti to već rekla ima petnaest minuta.

MATROZ: Da bila si u pravu. To je kao kidanje
zavoja sa rane koja zarasta.

INA: Dokle će te nevidljive senke kao što su
uspomene da uranjaju u naše stapanje.

MATROZ: Obećavam ti da nikada više neću da
mislim na ono što je bilo. Voli me samo. To mi je
potrebnije od svega. Osećam se grozno usamljen u
ovoj jeseni.

INA: Zar ne? Već prve večeri kasnog avgusta
nose neki ledeni nemir, ne toliko hladan sam po
sebi, već po onom što zaključuješ da stoji ili dolazi
iza njega.

MATROZ: Jeste. Svaki put čini mi se da ronim
u more neke lagodne neizvesnosti.

INA: I kako smo sami.

MATROZ: Zamišlji kako bi tek bilo da nismo za-
jedno.

INA: Danas na probi zaeželela sam da si pokraj
mene.

MATROZ: I ja dok sam lutao bezuspešno čeknuo
sam za tvojim glasom.

INA: I danas ništa?

MATROZ: Ne. Ili tačnije rečeno ne ono što želi-
lim. Izgleda da nema mnogo mesta na kopnu za ma-
troze, pogotovu džine.

INA: I ja sam danas imala težak dan.

MATROZ: Dugo ste probali.

INA: Izgubila sam i onu jedinu solo rolu koju
sam imala.

MATROZ: Kako?

INA: Dali su je drugoj.

MATROZ: Zašto?

INA: Valjda zato što ima onoliko godina koliko
sam ja imala pre jedne decenije.

MATROZ: Nova neka, znači.

INA: Da. Tek je došla iz baletske škole. Još ni
piruetu ne može čestito da napravi.

MATROZ: Znači da te boli ta nepravda.

INA: Ali, svejedno mi je. Setila sam se da me ti
čekaš kod kuće i to u mnogome menja stvar.

MATROZ: Da. Ljubav je najveća nadoknada za
ostale neusphe, i jedini uspeh koji može da ih

ČETRDESET GODISNJIKA Konjovićevog slikarstva

„Stvarati svojom vizijom, na svome tlu, svoje motive...“
M. Konjović

Svaka je Konjovićeva izložba praznik za one koji u slikarstvu iznad svega vole boju, silovitu i intenzivnu, boju kao tumača vitalnosti i strasti, boju kao simbol stvaralačke pobjede. A ova, praznična izložba slikareva, još je mnogo više od jednog jubileja, ona je sa delima iz pet poslednjih godina još jedna nova etapa, još jedan novi dokaz neumorne vitalnosti, još jedna pobjeda dodata umetnikovom opusu.

Gonjen stvaralačkom groznicom, plodan je kao ni jedan od naših slikara, a celovit kao malo koji od njih. Konjović stvarajući kroz četrdeset godina svog slikarstva nazagled zaneseno, silovito, zahuktalo, ustvari delje uporno i sigurno jedan razvoj koji beleži izuzetnu disciplinu kontinuiteta.

Nikle iz sukoba realnog predmeta i likovne vizije a stvorene umetnikovom pobeđom nad viđenim koje postaje instrumentom vizije, Konjovićeve slike nose pobeđničko kliktanje: sve je na njima umetnik savladao, potčinio, na svoj jezik prepevao i onda ponovo stvorio. Na većini slika kao da se umetnik rve sa prirodom — bez koje ne može i neće da stvara — a koju želi da osvoji, potčini i ponovo svojim sredstvima rekreira, pa je ona i višena i poznata, ali istovremeno i samo njegova, samo na njegovim slikama postojeća. Ovaj dramatični kovitlac, ova strasna temperatura stvaranja, snažna i osvajačka, prisutna je gotovo na svakoj slici.

Uvek obeleženo i povezano snagom njegove do prenatrženosti jakе individualnosti, ovo slikarstvo u svom toku ocrta va i pojedine faze od kojih u svakoj umetnik i postavlja i rešava jedan nov likovni problem, što daje punu stvaralačku vitalnost Konjovićevom opusu.

Stvarajući i razvijajući svoju slikarsku viziju fovističkim zamahom i ekspresionističkom emotivnošću, Konjović se uvek kao osnovnim likovnim sredstvom služi bojom, snažno do brutalnosti što kulja u toplj hromatskoj skali i pokriva platno u gustom, sočnom, pastoznom namazu — i arabeskom što se kao tamni, markantni pojasevi svodi oko bojenih oblika. Dok dakle, sredstva izražavanja, boje i arabeska, ostaju uvek prisutni elementi, konstantne vrednosti u Kon-

njovićevom slikarstvu, kao što je i sa malim izuzetkom i motiv uvek isti: Bačka, njen pejzaži i plodovi, njeni ljudi i njihov enterijer, — osnovni likovni problem se menja i rastajući logično iz kontinuiteta stvaranja. Zato na tim i sa tim svojim konstantnim elementima Konjović gradi sve nove i nove, sve

stvaranja. Šta znače u tom intervalu i u tom ogromnom opusu pet poslednjih godina pokazanih na novosadskoj jubilarnoj izložbi?

Kao što ima slikara koji se uvek ponovo vraćaju svome liku, baš zato jer on za njih više nema formalnih problema nego savladan postaje potka, gipka i podatna, za

odnos umetnika prema predmetu, uvek drukčije shvaćen i u svakoj fazi drukčije postavljen, doznajemo zajedno sa umetnikovim rešenjem šta biva sa stvarnošću, sa predmetom, na Konjovićevim dramatično uzgibanim kompozicijama.

Jedno od umetnikovih rešenja donosi i ova izložba koja predstavlja u sklopu Konjovićevog dosadašnjeg slikarstva izrazitu novinu u tretiranju predmeta. Osećajući uvek njegov pristup, Konjović je predmet do te mere slikarski proniknuo i savladao da ga je prisvojio i asimilirao pretvorivši ga u još jedan element svog likovnog stvaranja. Takav, postaje on likovni simbol, znak koji samo u sklopu Konjovićevog likovnog tkanja ima određenu, sigurnu, rečitu vrednost. Ova činjenica predstavlja u slikarstvu razvoju još veće oslobodnje, još jednu pobjedu. Idući ovim putem, Konjović se zaustavio na pragu apstrakcije. Otuda su na ovim slikama i bela kuća i stog zlatnog sena, i mrka oranica i crveno sunce razapeto o crn seoski deram, i suncokreti žilavi i žuti što dišu na slici nabubrelom fakturom, — otuda su svi ti slikani predmeti i to što zaista jesu, i mnogo više od toga: slobodni, novostvoreni oblici umetnikovog zanosa koji kao nosioci teških i sonornih bojenih harmonija zvuče sa zidova prenaprnutom strunom jedne silovite, strasne, dominantne umetnikove vizije.

Nova je to faza u ogromnom slikarstvom opusu.

Na toj liniji transponovanja objekta i preobražavanja predmeta ova je izložba dragocen, nov podatak o opusu našeg velikog slikara, čija je cela umetnost obeležje jedne snažne i homogene ličnosti.

Dr. Katarina AMBROZIĆ



BOŠKO KARANOVIĆ: KROSNIJE

drukčije slike, čuvajući uvek promenljiv i živ jedan problem koji voli, sa kojim se nosi i koji ustvari najmarkantnije obeležava razne faze umetnikovog razvojnog puta.

„Stvarati svojom vizijom, na svome tlu, svoje motive...“ deviza je Konjovićeva još od ranih, pariskih dana. Nju on zastupa apsolutno i predano u svojoj radnoj izolaciji — da tako nazovemo njegov stalni boravak u Somboru koji je obogatio našu savremenu umetnost sa preko 1.500 slika! Ova je deviza ujedno i obeležje četrdeset godina njegovog

njihova dalja i nova eksperimentisanja, tako se i Konjović na svojim slikama odnosi prema pejzažu Vojvodine. Ona je njegov drugi lik, potka njegovog stvaranja i izvor eksperimenata, otuda je ona kao krajnji ishod na njegovim slikama uvek nova, a uvek istim nitima vezana za jedan novi likovni sadržaj koji ne opterećuje, nego naprotiv samo obogaćuje putanju novih traženja sačinjavajući problem slikarstvom odnosa prema predmetu. Ako pratimo ovaj problem uvek budan na slikarevim platnima, ovaj

INA: Divno. Ali ostanimo bolje kod kuće.
MATROZ: Otkud sad to? Odjednom si promenila želju.

INA: Hoću da budem s tobom. Sama.
MATROZ: Pa eto ostajemo... (Neko zvoni)

INA: Ko li je sad? Ne otvarajmo. (Zvoni opet)

MATROZ: Ipak da vidim. Možda mi neko odgovara na pisma i preporuke.

INA: Dobro idi, idi. (Pojavljuje se Inina prijateljica — Tamara)

INA: Otkud ti? Nisam ti se nadala.
TAMARA: Eto, ono što ne očekujemo, dode.

INA: Tajanstvena si.
TAMARA: Da skoro uvek je tako.

INA: Šta je uvek?
TAMARA: Ono što ne čekam.

INA: Zamaraš me prosto. Ali kaži bar neke razumljivije reči. Kakvih novosti ima?

TAMARA: Baš o njima je reč.
MATROZ: Ina, ja idem da se prošetam i da kupim novine. Doviđenja, Tamara. (Odlazi)

INA: Večeras te ništa ne razumem, možda zbog umora. Ah, proba je bila beskraina, a možda...

TAMARA: Ti još uvek voliš Tomu Klajčicu, zar ne?
INA: Moja lična stvar. A ako te baš zanima — ne više. Ne — odavno ne.

TAMARA: Zašto si uvek nepoverljiva prema meni? Kriješ se od mene. A znaš da se toliko poznajemo da jedna drugoj već misli čitamo.

INA: Isuviše voliš da čitaš tuđe misli.
TAMARA: Ina...

INA: Molim.
TAMARA: Ali ja zaista nisam...

INA: ... to zaslužila.
TAMARA: Da.

INA: Ipak jesi.
TAMARA: Znam da patiš. Onda uvek vrediš.

INA: Zašto me uvek izazivaš?
TAMARA: Zar sam te ja izazvala na te uvrede?

INA: Ne. Ti si me samo materala da se setim svojih prošlih muka.

TAMARA: Ina, nemoj...

INA: Ne znam dokle ćeš tako. Dolaziš posle jednog napornog dana, u jedno veče kada malo hoću da udahnem spokoja, malo zaborava sa tim jesenjim sutonom, dolaziš da bi rekla ime koje toliko dane prekriva...

TAMARA: Ti ga voliš, Ina. Reci.
INA: Već sam ti rekla: ne. Ali ne vredi tebi govoriti

TAMARA: Onda te neće mnogo uzbuditi ovo. (Vadi novine iz tašne i pruža joj)

INA: Sta je to? Večernje izdanje... Pa šta?
TAMARA: Pogledaj drugu stranu.

INA: Zeleznička nesreća na pruzi za Ljubljanu... Dvanaest mrtvih. Nekoliko lica teže povredeno. Strušno. Samo, kakve to veze ima sa mnom?

TAMARA: U tom vozu je bio Toma.
INA: To ne znači da je mrtav ili povredjen.

TAMARA: Da. Ali imena su dočnije stigla u redakciju, i Boris mi je javio.

INA: Ti si odvratna, odvratna. Sve si to izmislila.

Nestao na vjetru zreo cvijet maslačka,
nestao oblak kraj sunčevog počinaka,
nestao plavi rukav ponornice na žutom dlanu krša,
nestao rozni dah jutro pod žarkim pogledom neba,
nestao mjesec između brda i ponoći.
Ali će drugo ljeto prosuti nove maslačke,
oblak se roditi u njeđrima kišnog juga,
ponornica izdignuti modro želo negdje nad ravnicom,
jutro opet zažagoriti u mokrim krošnjama voćnjaka,
i mjesec sutradan nad šume i livade leći
i reći:
Dobarveće sanjalice i zaljubljeni!

Nestao čovjek: otac, brat, sin,
negdje u ratu — pa ni strv, ni krv,
ni mrtav, ni živ.
Nestao a godine česte i teške od tuge,
nestao i neće nikad doći, a u očima što svijetle čekanjem
još se prepleće njegov lik sa nepoznatim.
Nestao za ovo jutro i za drugo,
i za ovo ljeto i onu jesen,
i zimu, i proljeće, i opet tako
godinama, mjesecima...
Nestao a ostao pod trepavicama
skrit;
Kako je tanka i nevidljiva
a kako trajna
ta bolna posljednja nit!

Sukrija PANDZO

OBIJEST ULICE

Zašto ona blijedi kao nagošću
Zenice otvorene
I ranjene u crnoj strijeli ponoći
Kapljući iz crnih oluka vjetra
Za crnim sestrama otišlih skitnica
Teći biseru noći
I sjeci svoje koše
A ja ću slušati tvoju pjesmu
I gledat mornare noći
Kako u zvuku čeznu
Za pustinjom drage tišine
Čija krv potresa nedužno brdo noći

Boško ČOKLJAT

POZORIŠTE

Dragoslav Grbić: „Korak u prašinu“

Premijera u Narodnom pozorištu

U okviru proslave oslobođenja Beograda, Narodno pozorište prikazuje dramu Dragoslava Grbića „Korak u prašinu“. I u svojoj prvoj drami, kao i u ostalim delima, Grbić prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji se vratio s robije. Tokom dvočasovnog prikazivanja odigrava se nekoliko karakterističnih krahova a na vrhuncu drame, u času konačnog obračuna oca i sina oko preostale imovine, u kuću se useljava smrt: ubija se nesrećna i egzaltirana generalova kći. Judaci prilazi aktuelnoj, savremenoj temi: radnja drame dešava se u Beogradu, deset godina posle završetka rata, u porodici predratnog generala koji

**NOVI ČLANOVI
SAVEZA KNJIŽEVNIKA**

Na svojoj sednici od 4. novembra o. g. Uprava Udruženja književnika Srbije primila je u članstvo Saveza književnika sledeće pisce:
Ljubišu Manojlovića,
Vladimira Paskaljevića,
Miodraga Popovića i
Pavla Popovića.

**Žan Kokto i Bernar
Bife o „avangardi 1958“**

Francuski književni list „L'Étranger“ sproveo je nedavno veliku anketu na temu: „Šta je avangarda 1958.“ Većina učesnika iznela je u svojim izjavama mišljenje da živimo u vremenu kada literaturi više ne pripada prvo mesto. Progres nauke i tehnike otvorio je nove, neslućene horizonte, a literatura na tome putu još uvekdaleko zaostaje.

Ovu zanimljivu anketu započeo je svojom izjavom poznati književnik i slikar Žan Kokto, a završio je mnogo mladi, ali ništa manje poznati



ZAN KOKTO

slikar Bernar Bife.

„Pre trideset godina — kaže na jednom mestu Kokto — termin avangarda je imao određeni smisao. Iz njegovog daljeg izlaganja može se naslutiti da u savremenim uslovima ovaj izraz nema više jasno značenje.“

Po mišljenju Bernara Bifea avangarda nema kada da sazre, jer „danas sve tako brzo evoluira“. On smatra da „samo onaj koji ima nešto da kaže, i koji to kaže, može gajiti nadu da će se njegov glas čuti i da ga neće zaglušiti buka nastupajuće atomske ere. Na kraju Bife pomalo rezignirano dodaje: „Nema više škola ni grupa. U drugoj polovini XX veka umetnik je usamljen.“

Sonigova nagrada

Univerzitet u Kopenhagenu dodeljuje počev od iduće godine Sonigovu nagradu za značajne radove na unapređenju evropske civilizacije. Ova nagrada dodeljuje se svake godine iz sredstava zadužbine koju je osnovao danski književnik C. J. Sonig.

Rekvijem za kriminalni roman

Svajcarski film „To se dogodilo usred belog dana“ poznatog režisera Ladislava Vajde doživio je uspeh na ovogodišnjem Berlinskom festivalu.

**KNJIŽEVNE
NOVINE**

List za književnost, umetnost i društvena pitanja

Redakcioni odbor:
Bora Cosić, dr. Mihailo Marković, Peda Milosavljević, Tanasije Mladenović, M. Panić-Surep, Vladimir Petrić, Duza Radović, Vladimir Stamenković

Urednici:
CEDOMIR MINDEROVIC
PREDRAG PALAVESTRA

Direktor:
TANASIJE MLADENOVIC

List izdaje Novinsko-izdavačko preduzeće „Književne novine“, Beograd, Francuska 7. Redakcija: Francuska 7, tel. 21-000, tek. račun: 101-707-3-208

List izlazi svakog drugog petka. Pojedini broj Din. 30. Godišnja pretplata Din. 600, r-lu-godišnja Din. 300, za inostranstvo dvostruko.

Tehničko-umetnička oprema: DRAGOMIR DIMITRIJEVIC

Odgovorni urednik: Cedomir Minderović

Stampa „GLAS“, Beograd, Vlastićeva 8

Tom uspehu je svakako doprineo i odličan scenario švajcarskog pisca Fridriha Ditermana, čija je drama „Poseta stare gospođe“ sa velikim uspehom prikazivana prošle godine u svetu.

Film „To se dogodilo usred belog dana“ je ustvari priča o policijskom komesaru koji je, da bi uhvatio ubicu, kao mamac upotrebio jednu u svojoj devojčicu. Ubica biva uhvaćen i po zaslugi kažnjen smrću. Tako je to bilo na filmu. Ali Diterman se nedavno vratio ovoj temi i napisao je roman „Obećanje“. U romanu je sve isto samo što policijskom komesaru ne polazi za rukom da uhvati ubicu i on se ođaje alkoholom. Roman je napisan u formi priče koju svom sagovorniku, autoru, iznosi šef cirilske policije. U belešci objavljenoj na kraju knjige Diterman objašnjava čitaocima da romanom ne želi da negira svoj scenario, već da je „Obećanje“ ustvari samo „rekvijem za kriminalni roman.“

**Nova drama u
Brechtovom pozorištu**

U pozorištu grada Getingena postavljena je ove sezone drama Ervina Silvanusa „Korčak i deca“. Po idejama i moralnom značenju je veoma bliska „Dnevniku Ane Franke“, a po stilu i načinu izvođenja predstavlja avangardističko pozorište.

Radnja ove drame odigrava se 1942 godine u jednom varšavskom domu za decu bez roditelja. Upravnik doma Korčak dobija od Nemaca naređenje da rasturi dom i obećanje da će mu, ukoliko pomogne pri deportaciji dece, biti pošteđen život. Upravitelj Korčak to odbija i zajedno sa decom odlazi u smrt.

Za prikazivanje ovih događaja pisac se poslužio brechtovskom tehnikom. Na scenu izlaze svi glumci, kao da su došli na probu, a zatim jedan po jedan počinje da glumi. Na kraju svi opet „napuštaju“ svoje uloge i nastavljaju da diskutuju o komadu. Publika je odlično primila izvođenje ovog novog dela Ervina Silvanusa.

**Umro je osnivač
fovizma**

Nedaleko od Pariza, u svojoj vili, umro je pre kraćeg vremena Moris Vlamink, poznati francuski slikar i osnivač fovističke škole.

Vlamink je rođen 1876 godine u Parizu. Otac i majka bili su skloni boemstvu, tako da se Vlamink govorio sam vaspitao. Još u ranoj mladosti zavoleo je folklor, romanse, naivne slike i crnačku skulpturu. Pre



MORIS VLAMINK

nego što je počeo intenzivnije da se bavi slikarstvom postigao je i nekoliko većih uspeha kao biciklist-amater.

„Slikam — govorio je Vlamink — da unesem red u svoje misli i da smirim svoje želje...“ I njegova platna predstavljaju zaista spontanu pobunu protiv akademizma i rafinirane umetnosti. Iako je u toku svog dugog stvaralačkog rada menjao stilove iskrenost je uvek bila dominantna nota u njegovom velikom slikarskom opusu.

**Dramatizacija romana
„Lusi Kraun“**

Poznati roman Irvina Soa „Lusi Kraun“ doživio je veliki uspeh u Parizu u scenskoj adaptaciji Zan-Pjer Omona. Glavnu ulogu tumačila je nekada slavna filmska glumica Edviž Fejer.

**Erve Bazen
u akademiji Gonkur**

Pre kraćeg vremena francuska akademija Gonkur izabrala je književnika Erve Bazena za svoga člana umesto preminulog Fransisa Karkoa. Književnik Erve Bazen objavio je dve zbirke pesama, od kojih je zbirka „Dane“ dobila nagradu „Apolinere“ 1947 godine. Jedan od njegovih romana dobio je takođe, pre godinu i po dana, „Grand pri Monaka za književnost.“

Milivoje PEROVIĆ

**Vampir
Luka
Šumanac**

Kad je izbio na ivicu sela pred očima mu puče polje po kome se vukla zora, još uvek više crno nego belo, uokvireno crvenkasto svetlom linijom što je u krugu ležala na vrhovima dalekih brda. — Glava onoga čudovišta već se bila zarila u njega skrećući ka groblju dok se rep isprekidao i nerazgovetan tek izvlačio iz sela kao zmija iz rupe.

Pop je trčao putanjom kroz zeleno žito a ono se naginjalo i obilno mu kvasilo gole listove nogu ispod zadignute mantije.

Primišće ga kako im se žurno približava sa strane, onaj rep što je mileo počeo još više da se grči i koleba. Ali nijedan čovek i ne pokuša da se vrati u selo.

Pop nalete na Savu Klincinoga koji je nosio pijuk na ramenu dok je žena za njim sitno cupkala sa velikom granom gloga na ramenu.

— Savo... stani! — viknu mu zadihano.
— Blagoslovi oče! — nerado se zaustavi čovek i mrko upilji pred sobom u zemlju.

— Ama, ljudi... šta vam ovo bi jutros?
— Mi, eto... pošli!
— Kuda, pobogu, braćo?
— Pa, gotovo, oče... pitaj one napred. Oni to znaju bolje.

Seoski prvaci su nam na čelu: kmet, Čile, deda Džale... ja pošao za njima.

Tada pop požuri napred. Kako je sustizao koju grupicu oni su čutke otkakali desno i levo u njive i, pognutih glava, čekali da on prođe.

Sa Morave je dopirao prohladni jutarnji vetrić, slagao u talas visoku raž pa je taj talas, beličast i mekan, polako odmicao preko njiva u daljinu. U sredini polja čutale su usamljene kruške. Kvadrati gde je bio posejan još neponikli kukuruz ličili su na prostrane rane.

Čudovište je najzad ušlo u groblje i počelo da se zaokružuje. Kad pop stiže seljaci su već počeli posao: birovi Krsta je išćupao mali sivi kamen što je bio na čelu groba a Jovan Menkovski nogom oborio i izgazio natrulu krstaču.

— Vidite li ljudi — zgrizao krst! — vikao je on glasom punim neutoljive mrznje. — Noću kad ustane od muke ga grizao... jer ne može vampirskim rukama. Pogledajte, zar ovo nisu zubi?

Pop je raščupan i znojaj stajao zaprepašćen kao da je usred duboke mračne šume najednom nabasao na nekakav drevni sveti čin koji se tu obavljao. Koliko je mogao do sada da razume, spremala se nekakva žrtva izlazećem suncu. Ljudi nisu obraćali pažnju na njega. Pognuti napred, divlje su kopali dok su žene nad njihovim glavama mahale trnovim granama. Grob, skoro dopola raskopan, ležao je među njima kao rascupana lešina.

Kad dode k sebi, popa zahvati ludilo. Progura se napred do ivice groba i, podignuvši obadve pesnice, potmulo riknu.

— Eeej! stooo-koo! Šta radite to, bogohulnici? — Bio je strašan, u crnoj mantiji, grozničavih očiju. I nije se znalo zašto je digao ruke: da li na molitvu bogu ili su se one grčile spremne da udare. Seljaci za trenutak ustuknuše. Nisu se odmićali već samo, uzaslonjeni na budake, podmuklo, ispod očiju gledali u svoga paroha.

— Dragutine, zašto si doveo ove ljude ovde?
— Mi hoćemo da otkopamo vampira Luku Šumanca, da ga sunce još jednom ogreje, — promuklo donekle sa pretnjom gledajući ustranu odgovori ovaj. — Tek onda će se umiriti.

— Ama... ama ja ću tebe iz crkve isterati!
— Oče Sekule, ja samo volju božju ispunjavam, — još uvek pokorno ali već tvrde reče seljak.

Pop Sekulu klonuše ruke.
— Šta kažeš to, nesrećniče?
Kmet je mračno čutao. Na mesto njega odgovarali su drugi iz kruga koji je, nagnut napred, napregnuto i prituljeno očekivao da nastavi svoj posao.

— Vampir selo udavi!
— Koliko puta smo te molili: oteraj ga!
— Vračara Stamenca, veliš? Pa, gotovo — ako... I baba Stamenca.

— Moliti se treba u crkvi koja pomaže.
Deda Džale je gundao kao pomirljivo.

— Pusti ti ovo, oče. Ovo je naša, seljačka rabota.
— Prokleću vas! — pokušavao je da zaplaši pop.
— Neće nam biti teže!
— Teže — nema!.

Ruke oko držalja motika bile su im ulepljene zemljom a oči izbečene, pune krvavih žilica, stulude. U praskozorju lica su im bila bleđunjava žuta. Samo je poneki imao oko zgrčenih usana bolećiv osmejak.

— Braćo, prvi zrak samo što nije pao na zemlju! — Kriknu iz dubine mase neki užasnut glas.

I zbilja: kad se sada svi okrenuše na drugu stranu učini im se da iza crnih gromada planina na istoku vide kako se već pružaju duge, zlatne ruke sunca visoko gore u suro i prazno nebo. — Aaaa! — jeknu tada gomila.

U isti mah desetina budaka složno blesnu u vazduhu. U onako slepo spleteni, zavvektaše, i jedan nekako skliznu postrani prema glavi seoskog napoličara Vojislava i ubio bi ga na mestu

da u poslednjem trenutku ne trže glavu ustranu te mu samo ostade komad mesa i kože između vrata i uva. On se zapese i pade nauznak na jedan grob. Ali niko na to ne obrati pažnju. Jedino se odnekuda dovuče baba Milica koja je uvek pratila sve nesrećnike u selu i onako pogrbljena zalepi mu na ranu šaku mokre zemlje pa taj melem poveza oko vrata rukavom koji mu ostade od košulje.

— Ništa se ne brini... ozdraviće — kao rukom da si odneo, — gundala je uz to. — Zemlja je mnogo lekovita...
— A on to meni... ja sam mu prvi zakopao u grob, — jecao je Vojislav, dok mu je od zemlje i krvi pocrnelo lice bilo položeno na iskopani busen, pravo pod surim jutarnjim nebom.

Gomila što je kidisala na vampirov grob bila se splela sa budacima, a iz toga klupka se nazirale samo ruke kako mašu. I čuo se arlauk:

— Aaa, Luka! A vampir!...
— Što se oću ne osveti, gade!
— Jesmo li ti mi bili krivi?
— Čekaj... sad ćemo ti nazvati dobro jutro!
U masi svih hrabri, pomahnitali od žudnje ko će ga prvi dohvatiti.

Jutarnja svetlost teško je osvajala polje. U tami se radala neka slaba, plavičasta, modra belina, prelamala se kroz pramenje mraka što se još vuklo po zelenim njiinama žita. Visoko gore u praznome nebu kao crna, o nekakav nevidljivi končić obešena živa grudvica, visila je ševa i klikkala — ona se nečemu radovaja.

Pop Sekule, odgurnut na jednu humku molio je očajno, pa onda kleo:

— Braćo! — dozivao ih je a taj glas se čuo kao iz neke ogromne daljine. — Jeste li vi hrišćani? Ama... bog će vas pokarati, Pridvorčani. Znaite li vi kakvo svetogrdje činite? Grob raskopavate? Slušajte me, vi... vi — pagani! Sad vidim: vi nikada niste ni bili hrišćani. Vidim, vidim: u ovoj prostranoj zemlji moravskoj to je još teže postati nego u najdubljoj prašumi. O, kako sam ja jadan! Koga sam tolike godine krštavao i venčavao! I svetom vodicom škropio! O-ooo!

Oni koji su to slušali čutke mu priđoše. Prvi dođe Živko švercer, mračan i čuljiv seljak kome niko nije znao čime se zanima i od čega živi. Zabrinuto se obratio popu:

— Istina, oče... nije ovo dobro. Ama kako će i biti dobro? Pa iako je vampir, de! Eto, na priliku, što se mene tiče: jedne noći zatekoh se na pruži — pijan malko, a možda i samo onako... zamišljen, šta li? I taman da kročim na šanu kad mi Luka šanu iz mraka: „Živko“ — pazi: ide voz! Čekaj, Živko — paaazi! Tako sam eto baš i ja naleteo. I jaaa!“ I, bog i duša, samo čini mi se što nogu povukoh nazad a ona grdosija naleti iz mraka, umalo mi, što se kaže, nos ne odbi. I, eto ti: život mi spase. Isti taj Luka. Pa da mu sad grob raskopavam — jok ja! Nikad, brate...

Drugi popov saveznik bila je sama baba Milica koja mu se, pošto prvi Vojislava, smerno došnja pod skute.

— I-ih! grehote, — tiho je šaputala. — Šta ljudi jedan drugome mogu da učine... Oče Sekule — nedaj im, nedaj!...

I pop Sekula odjednom, potpuno izgubivši razum, ponova skoči usred najgušće gomile seljaka i počeo da urla:

— Biiič! Bič za vas, stoko seljačka!
No kako nije imao biča on obema rukama diže teški metalni krst sa truhla i iz sve snage mlatnu njime po glavi birova Krstu koji mu je bio najbliži. Birovu ispade budak iz ruku. Onim svojim jednim okom gledao je neko vreme zabezeknuto u onaj krst, snižavajući se polako dok najzad ne sede na gomili zemlje.

Rupa je već bila duboka. Na dnu su počele da se naziru daske mrtvačkog sanduka.

U neko vreme nastade čutanje. Mali, sav u zemlju i blato ogrezao gazda Jovan Menkovski, polako, obilazeći Krstu, pode prema popu. Na to se oko rupe začu nešto mumljanje ma da se nije znalo od koga, jer su svi držali potkočene glave, oči uprte u zemlju i stisnute usne. Nekoliko ruku, polako i teško kao da vuku ogromni teret počeo da se dižu. Upruči jedan drugome u ramena seljaci se, kao lesa, pomeriše napred. Nisu bili načisto kuda će se budacima, neki su ih bacali a drugi neodlučno pogledali kao da bi ih ipak najradije poneli sa sobom.

U magnovenju pop Sekule shvati šta će se sada desiti. Izvuče iz džepa mantije neko pljavšače i, kao da hoće da se zakloni njime, široko otvori Trebnik.

— Načelniku... sad ću ja čezeti pa ti varoš! — prodera se u užasu. — Ako za boga ne znate, znaćete za žandare. More, i ne treba da idem: još odavno sam ja, kad sam vas video kako prolazite, slutio neko zlo i poslao po žandarme. Gle, eno ih, čini mi se, upravo dolaze! — Pa se prope na prste iznad njihovih glava, sa šakom pljoštice iznad očiju. — Da, da, eno ih! idu već. Pogledajte na onom zavijutku puta iza Šumanske njive. De, ko ima mlade oči! Ama, eno ih idu — šta tu. U dobri čas, u dobri čas. Čekaj samo da pobeležim imena nekolicine od vas bukača. Vi čete — u fijeku! A njive će vam ostati neobrađene. Da, sad je proleće i njive po noći seljake zovu... Ti, kmete — ti češ prvi. A birovi Krsta, tvoja desna ruka, odmah će za tobom. Pa onda, čekaj da vidim... gazda Jovan.

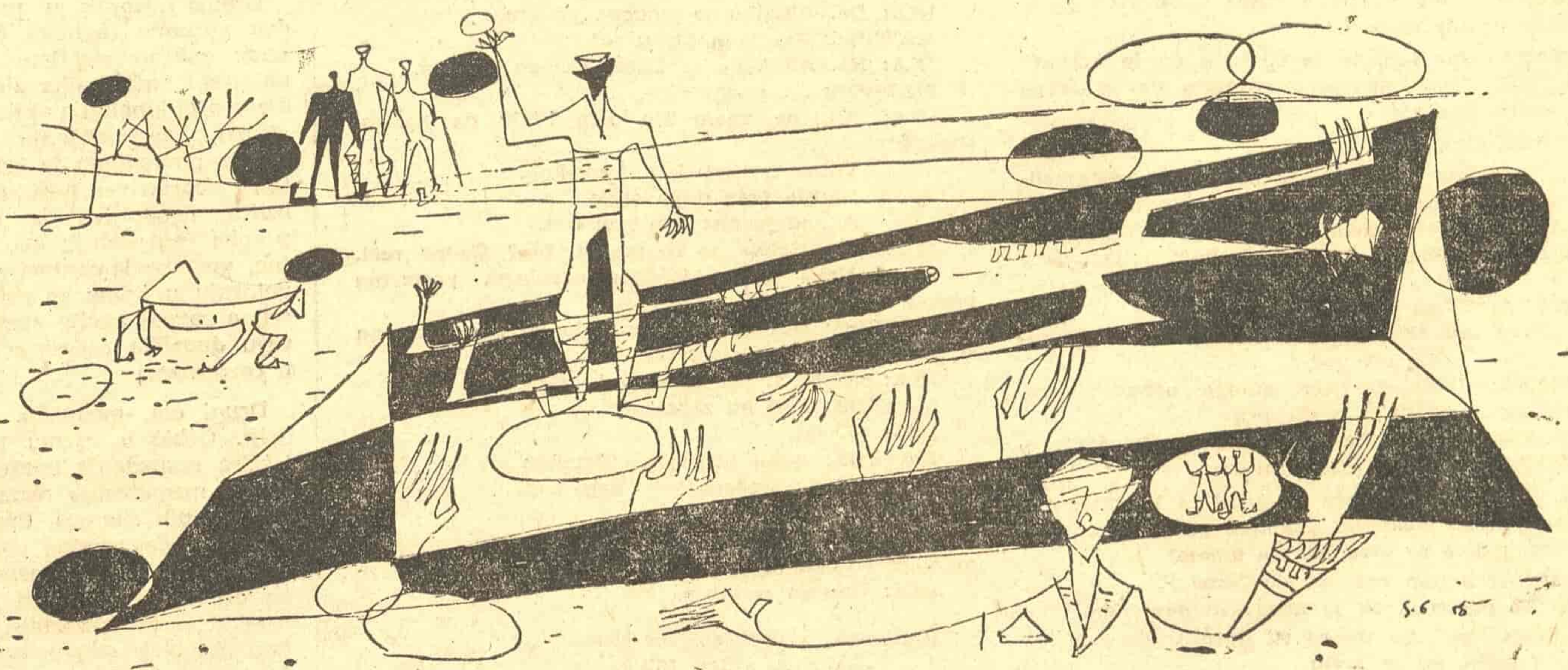
I zbilja na onom zavijutku puta nešto kao da se žutelo.

Budaci odjednom počeo da se mute. Seljaci su micalni usnama i mumljali nešto jedan drugome mimo usiju u vetar. Na krajevima, gomila se osipala i pravila onaj isti, rastresiti i lelujavi red koji je hteo da sada prvi zapliva preko polja. Samo se onima oko same rake, videći vampirov sanduk takoreći na dohvatu ruke — nikako nije išlo.

U tom trenutku desi se nešto strašno: svojim prvim, žutim zracima, posu ih jutarnje sunce. Seljačka lica okrenuta prema njemu dođoše najednom nekako krvavocrvenkasta i ogromna. A onda se jedan po jedan obema rukama stadoše hvatati za oči i, onako zaslepljeni vikati: „Suuuuuce! Sunašce sjajno!“

Baba Dostana se prva ničice prostre po zemlji. Ostali su posrtali, padali na kolena i dizali ruke. Nekima su kapale suze što bi crvenkasto blesnule a drugi su nešto mrmljali i ispuštali neartikulisanе glasove.

Veliki, slepi, crvenozuti bog sedeo je na plavičastoj gromadi brda...



ILUSTRACIJA SEAVE BOGOJEVICA